

ВІСНИК **КОНСТИТУЦІЙНОГО** **СУДУ УКРАЇНИ**

Загальнодержавне періодичне видання

Засноване
19 лютого 1997 року

Свідоцтво
про державну реєстрацію
Серія КБ № 2444

Виходить
шість разів на рік

Засновник:
Конституційний Суд України
Адреса: 01033, м. Київ-33,
вул. Жилианська, 14

Завідувач
редакційно-видавничого відділу
Секретаріату
Конституційного Суду України

В. Тичина
тел. 238-10-32

Відповідальний секретар
К. Пігнаста
тел. 238-11-54
e-mail: court@ccu.gov.ua

Видавець:
ТОВ «Видавничий Дім «Ін Юре»
Адреса: 04107, м. Київ-107,
вул. Багговутівська, 17-21

2/2008

© Конституційний Суд України, 2008

Редакційна рада

- А. Стрижак** — Голова Конституційного Суду України, кандидат юридичних наук (голова Редакційної ради)
- В. Авер'янов** — завідувач відділу проблем державного управління та адміністративного права Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, доктор юридичних наук, професор
- І. Домбровський** — суддя Конституційного Суду України
- В. Кампо** — суддя Конституційного Суду України, кандидат юридичних наук (заступник голови Редакційної ради)
- М. Козюбра** — суддя Конституційного Суду України у відставці, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент АПРН України
- О. Копиленко** — директор Інституту законодавства Верховної Ради України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАН України
- М. Костицький** — суддя Конституційного Суду України у відставці, доктор юридичних наук, професор, академік АПРН України
- П. Мартиненко** — суддя Конституційного Суду України у відставці, кандидат юридичних наук, професор
- О. Мироненко** — суддя Конституційного Суду України у відставці, доктор філософських наук, професор, член-кореспондент АПРН України (заступник голови Редакційної ради)
- П. Пацурківський** — декан юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, доктор юридичних наук, професор
- В. Пшеничний** — суддя Конституційного Суду України у відставці, кандидат юридичних наук
- П. Рабінович** — професор кафедри теорії та історії держави і права Львівського національного університету імені Івана Франка, доктор юридичних наук
- А. Селіванов** — Постійний представник Верховної Ради України у Конституційному Суді України, доктор юридичних наук, професор
- С. Станік** — кандидат юридичних наук
- П. Стецюк** — суддя Конституційного Суду України, кандидат юридичних наук
- В. Тихий** — суддя Конституційного Суду України у відставці, доктор юридичних наук, професор, академік АПРН України
- П. Ткачук** — суддя Конституційного Суду України, кандидат юридичних наук
- Л. Чубар** — суддя Конституційного Суду України у відставці
- В. Шаповал** — суддя Конституційного Суду України у відставці, доктор юридичних наук, професор
- С. Шевчук** — професор кафедри публічного права юридичного факультету Міжнародного Соломонового університету, кандидат юридичних наук

Згідно з постановою Президії Вищої атестаційної комісії України від 9 червня 1999 р. № 1-05/07 «Вісник Конституційного Суду України» включено до переліку наукових фахових видань

Акти Конституційного Суду України

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин першої, п'ятої, дванадцятої статті 6 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», пунктів 1, 9 Положення про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку, затвердженого Указом Президента України від 14 лютого 1997 року (справа про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку) 7

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин другої, третьої, четвертої статті 219 Регламенту Верховної Ради України (справа про Регламент Верховної Ради України). 14

Окрема думка судді Конституційного Суду України Ткачука П. М.
стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин другої, третьої, четвертої статті 219 Регламенту Верховної Ради України (справа про Регламент Верховної Ради України) 24

Рішення Конституційного Суду України

про внесення змін і доповнень до Регламенту Конституційного Суду України 28

Ухвала Конституційного Суду України

про припинення конституційного провадження у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про особливості приватизації пакета акцій, що належить державі у статутному фондї відкритого акціонерного товариства «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча» 30

- Ухвала Конституційного Суду України**
про припинення конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України «Про деякі питання управління державним майном, що передане Верховною Радою України в управління Державного управління справами» 33
- Ухвала Конституційного Суду України**
про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про звільнення Семерея П. І. з посади члена Національної комісії з питань регулювання зв'язку України» 36
- Ухвала Конституційного Суду України**
про припинення розгляду справи за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Питання Державного комітету у справах ветеранів» 38
- Ухвала Конституційного Суду України**
про припинення розгляду справи за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про управління державними корпоративними правами закритого акціонерного товариства «Транснаціональна фінансово-промислова нафтова компанія «Укртатнафта» 41
- Ухвала Конституційного Суду України**
про припинення розгляду справи за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про призначення Колобова С. О. членом Національної комісії з питань регулювання зв'язку України» 43
- Ухвала Конституційного Суду України**
про припинення розгляду справи за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Умов проведення конкурсу з продажу пакета акцій ВАТ «Одеський припортовий завод» 45
- Ухвала Конституційного Суду України**
про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України «Про утворення Тимчасової спеціальної

комісії Верховної Ради України для вивчення питань аналізу стану додержання Конституції та законів України у нормотворчій та правозастосовчій діяльності державних органів, посадових осіб, інших суб'єктів владних повноважень» 47

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо гарантії недоторканності для окремих посадових осіб вимогам статей 157, 158 Конституції України 50

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 102 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України», Закону України «Про внесення зміни до розділу IV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Конституційний Суд України» 53

Ухвала Конституційного Суду України

про припинення розгляду конституційного подання Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Земельного кодексу України щодо заборони продажу земель сільськогосподарського призначення до прийняття відповідних законодавчих актів» 56

Ухвала Конституційного Суду України

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянки Вернігор Катерини Володимирівни щодо офіційного тлумачення положень абзацу другого статті 2, пункту 2 статті 4 Закону України «Про третейські суди» та пункту 2 частини першої статті 152 Цивільного процесуального кодексу України 58

Ухвала Конституційного Суду України

про припинення конституційного провадження у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) указів Президента України «Про Державне управління справами», «Питання Державного управління справами», «Про Положення про Державне управління справами» 61

Ухвала Конституційного Суду України

про припинення конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 14 серпня 1996 р. № 944 та від 9 жовтня 1996 р. № 1247» 64

Ухвала Конституційного Суду України про припинення конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Питання контролю та забезпечення діяльності органів та підрозділів Міністерства внутрішніх справ»	66
Ухвала Конституційного Суду України про припинення конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання Одеського ордена Леніна інституту Сухопутних військ»	69
Зовнішні зв'язки Конституційного Суду України Січень — березень 2008 року	72
Теорія та практика конституційної юрисдикції	
В. Бринцев, І. Андрущенко. Застосування та інтерпретація стандартів (принципів) правової держави в конституційному судочинстві	73
А. Головін, В. Годованець. Гарантії права людини і громадянина на соціальний захист: деякі питання законодавчого регулювання та здійснення конституційного судочинства	84
Зарубіжний досвід	
С. Шевчук. Європейська концепція «усталеної судової практики» та її вплив на правотворчу функцію Конституційного Суду України	93
Рецензії, відгуки, коментарі	
О. Скрипнюк. Фахове дослідження проблем розвитку сучасного конституціоналізму в Україні (рецензія на науково-практичний посібник Євграфова П. Б. «Конституція України: коментар змін (2004–2007). Теоретичні та практичні аспекти»	102
Інформація про використання коштів Державного бюджету України у розрізі кодів економічної класифікації Конституційним Судом України за 2007 рік	105

АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин першої, п'ятої, дванадцятої статті 6 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», пунктів 1, 9 Положення про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку, затвердженого Указом Президента України від 14 лютого 1997 року (справа про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку)

м. К и ї в
1 квітня 2008 року
№ 3-рп/2008

Справа № 1-13/2008

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижак Андрія Андрійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Станік Сюзанни Романівни,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича — доповідача,

за участю представника суб'єкта права на конституційне подання Мірошниченка Юрія Романовича, Постійного представника Верховної Ради України у

Конституційному Суді України Селіванова Анатолія Олександровича, Представника Президента України у Конституційному Суді України Ставнічук Марини Іванівни, Постійного представника Кабінету Міністрів України у Конституційному Суді України Німченка Василя Івановича

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин першої, п'ятої, дванадцятої статті 6 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30 жовтня 1996 року № 448/96–ВР (Відомості Верховної Ради України, 1996 р., № 51, ст. 292), пунктів 1, 9 Положення про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку, затвердженого Указом Президента України від 14 лютого 1997 року № 142 (Офіційний вісник України, 1997 р., № 8, стор. 113) з наступними змінами.

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» є конституційне подання 48 народних депутатів України.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтями 71, 82 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність спору щодо відповідності Конституції України (конституційності) зазначених положень Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» і Положення про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку, затвердженого Указом Президента України від 14 лютого 1997 року № 142.

Заслухавши суддю-доповідача Шишкіна В. І., пояснення Мірошніченка Ю. Р., Селіванова А. О., Ставнічук М. І., Німченка В. І. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 48 народних депутатів України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення статті 6 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» (далі — Закон), а саме:

— частини першої щодо підпорядкування Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку (далі — Комісія) Президентові України;

— частини п'ятої щодо призначення та звільнення Президентом України Голови Комісії, її членів;

— частини дванадцятої щодо затвердження Президентом України Положення про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку (далі — Положення про Комісію).

Автори клопотання стверджують також про неконституційність пунктів 1, 9 Положення про Комісію, затвердженого Указом Президента України від 14 лютого 1997 року № 142 (далі — Указ), у частині підпорядкування Комісії Президентові України, призначення та звільнення ним Голови Комісії, її членів.

Обґрунтовуючи свою позицію, народні депутати України зазначають, що вказані норми Закону суперечать вимогам пунктів 9¹, 9² статті 116 Конституції України (в редакції Закону України від 8 грудня 2004 року № 2222–IV), оскільки утворення, реорганізація та ліквідація відповідно до закону міністерств та інших центральних органів виконавчої влади в межах коштів, передбачених на утримання органів виконавчої влади, призначення на посади та звільнення з посад за поданням Прем'єр-міністра України керівників центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, належить до повноважень Кабінету Міністрів України, а не Президента України.

2. Конституційний Суд України, розглядаючи порушені в конституційному поданні питання, виходить з такого.

2.1. Повноваження Президента України визначає Основний Закон України. На цю обставину неодноразово вказував Конституційний Суд України у своїх актах. У Рішенні від 10 квітня 2003 року № 7-рп/2003 (справа про гарантії діяльності народного депутата України) зазначено, що «повноваження Президента України вичерпно визначені Конституцією України, а це унеможлиблює прийняття законів, які встановлювали б інші його повноваження (права та обов'язки)». Такої ж правової позиції Конституційний Суд України дотримувався у своїх рішеннях від 7 квітня 2004 року № 9-рп/2004 (справа про Координаційний комітет), від 16 травня 2007 року № 1-рп/2007 (справа про звільнення судді з адміністративної посади).

Ухвалюючи в 1996 році Закон і наділяючи Президента України повноваженнями, зазначеними в положеннях частин першої, п'ятої, дванадцятої статті 6 Закону, Верховна Рада України діяла відповідно до обсягу конституційної компетенції глави держави, визначеного у статті 106 Конституції України, зокрема щодо можливості брати участь у формуванні центральних органів влади і регламентувати їх діяльність.

Проте Законом України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222–IV (Відомості Верховної Ради України, 2005 р., № 2, ст. 44), який набув чинності з 1 січня 2006 року, редакцію статті 106 Конституції України змінено. У нових положеннях зазначеної статті встановлено виключний перелік посад, зайняття яких претендентами передбачає різний порядок участі Президента України. Ці положення обумовлюють повноваження глави держави щодо регламентування діяльності органів державної влади його актами. Президент України може унормовувати діяльність лише тих органів, щодо утворення яких і керування якими він має конституційні повноваження.

Таким чином, з моменту набуття чинності вказаними змінами до Конституції України оспорювані положення статті 6 Закону щодо підпорядкування Президенту України Комісії (перше речення частини першої), призначення та звільнення Президентом України Голови Комісії, її членів за погодженням з Верховною Радою України (частина п'ята), затвердження Президентом України Положення про Комісію (перше речення частини дванадцятої), статті 1 Указу щодо затвердження Положення про Комісію не відповідають Основному Закону України.

2.2. У процесі розгляду справи Конституційний Суд України, вирішуючи питання, порушені в конституційному поданні, виявив з тих же підстав ознаки невідповідності Конституції України положень третього речення частини третьої статті 5 Закону щодо затвердження Президентом України складу Координаційної ради та Положення про Координаційну раду. За таких обставин Конституційний Суд України вважає за необхідне відповідно до частин другої, третьої статті 61 Закону України «Про Конституційний Суд України» вирішити питання щодо конституційності зазначених положень статті 5 Закону.

2.3. Конституція України має найвищу юридичну силу, а закони та інші нормативно-правові акти повинні відповідати їй (частини друга, третя статті 8). За приписом частини другої статті 19 Конституції України органи державної влади, зокрема Верховна Рада України, Президент України, зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Керуючись положеннями пункту 3 частини першої статті 85 («прийняття законів»), пункту 1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України («закони та інші нормативні акти, прийняті до набуття чинності цією Конституцією, є чинними у частині, що не суперечить Конституції України»), Верховна Рада України мала б привести закони України у відповідність до тих норм Конституції України, які набули чинності з 1 січня 2006 року. Оскільки вказані положення частини третьої статті 5, частин першої, п'ятої, дванадцятої статті 6 Закону, статті 1 Указу не відповідають статтям 8, 19, 85, 106 Конституції України, то згідно з частинами другою, третьою статті 61 Закону України «Про Конституційний Суд України» є підстави визнати їх неконституційними.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, частинами першою, другою статті 152, статтею 153 Конституції України, статтями 13, 51, 61, 63, 65, 67, 69, 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

в и р і ш и в :

1. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30 жовтня 1996 року № 448/96-ВР, а саме:

— третього речення частини третьої статті 5 щодо затвердження Президентом України складу Координаційної ради та Положення про Координаційну раду;

— першого речення частини першої статті 6 щодо підпорядкування Президенту України Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку;

— частини п'ятої статті 6 щодо призначення та звільнення Президентом України Голови Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, її членів;

— першого речення частини дванадцятої статті 6 щодо затвердження Президентом України Положення про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку.

2. Визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), положення статті 1 Указу Президента України «Про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку» від 14 лютого 1997 року № 142 щодо затвердження Положення про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку.

3. Положення Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30 жовтня 1996 року № 448/96-ВР, статті 1 Указу Президента України «Про Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку» від 14 лютого 1997 року № 142, визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення.

4. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточним і не може бути оскаржене.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine dd. April 1, 2008 no. 3-рп/2008 in case upon the constitutional petition of 48 People's Deputies of Ukraine concerning the conformity of the provisions of Articles 6.1, 6.5 and 6.12 of the Law of Ukraine «On state regulation of securities market in Ukraine», items 1, 9 of the Regulations on the State Commission on Securities and Stock Market approved by the Decree of the President of Ukraine dd. February 14, 1997 with the Constitution of Ukraine (case on the State Commission on Securities and Stock Market)*

Headnotes:

1. To recognize as non-complying with the Constitution (unconstitutional) the provisions of the Law of Ukraine «On state regulation of securities market in Ukraine» dd. October 30, 1996 no. 448/96-ВР, namely:

— the third sentence of Article 5.3 on the approval of the composition of the Coordination Council and the Regulation on the Coordination Council by the President of Ukraine;

— the first sentence of Article 6.1 on the subordination of the State Commission on Securities and Stock Market to the President of Ukraine;

— Article 6.5 on the appointment and dismissal of the Chairman of the State Commission on Securities and Stock Market, its members by the President of Ukraine;

— the first sentence of Article 6.12 on the approval of the Regulation on the State Commission on Securities and Stock Market by the President of Ukraine.

2. To recognize as non-complying with the Constitution (unconstitutional) the provision of Article 1 of the Decree of the President of Ukraine «On the State Commission

on Securities and Stock Market» dd. February 14, 1997 no. 142 concerning the approval of the Regulations on the State Commission on Securities and Stock Market.

3. The provisions of the Law of Ukraine «On state regulation of securities market in Ukraine» dd. October 30, 1996 no. 448/96-BP, Article 1 of the Decree of the President of Ukraine «On the State Commission on Securities and Stock Market» dd. February 14, 1997 no. 142 recognized unconstitutional shall be null and void from the day of the adoption of this Decision by the Constitutional Court of Ukraine.

Summary:

The authorities of the President of Ukraine are determined by the Fundamental Law. The Constitutional Court of Ukraine has repeatedly indicated this in its acts. In the Decision dd. April 10, 2003 no. 7-рп/2003 (case on guarantees of the activity of a People's Deputy of Ukraine) it is mentioned that «the authorities of the President of Ukraine are exhaustively determined by the Constitution of Ukraine, and this makes it impossible to adopt laws which would set forth other authorities (rights and duties)». The Court has adhered to the similar position in its Decisions dd. April 7, 2004 no. 9-рп/2004 (case on the Coordination committee), dd. May 16, 2007 no. 1-рп/2007 (case on dismissal of a judge from administrative position).

In adopting the 1996 Law of Ukraine «On state regulation of securities market in Ukraine» (hereinafter referred to as «the Law») and vesting the President of Ukraine with the authorities mentioned in the provisions of Articles 6.1, 6.5 and 6.12 of the Law, the Verkhovna Rada of Ukraine acted in compliance with the scope of the constitutional competence of the Head of State, determined in Article 106 of the Constitution, in particular concerning the possibility to participate in the formation of central state bodies and to regulate their activity.

However, the Law «On introducing amendments to the Constitution of Ukraine» dd. December 8, 2004 no. 2222-IV which entered into force on January 1, 2006 amended the wording of Article 106 of the Constitution. The new provisions of the mentioned Article established the exhaustive list of positions, which envisage the participation of the President of Ukraine in order to hold them. These provisions determine the authorities of the Head of State concerning the regulation of the activity of the state bodies by his/her acts. The President of Ukraine may only regulate the activity of those bodies that he has constitutional authorities to establish and administrate.

Thus, from the day the mentioned amendments to the Constitution took effect the contested provisions of Article 6 of the Law concerning the subordination of the Commission to the President of Ukraine (the first sentence of Article 6.1), appointment and dismissal of the Chairman of the Commission, its members upon the consent of the Verkhovna Rada of Ukraine by the President of Ukraine (Article 6.5), approval of the Regulations on the Commission by the President of Ukraine (the first sentence Article 6.12), Article 1 of the Decree of the President of Ukraine «On the State Commission on Securities and Stock Market» dd. February 14, 1997 no. 142 (hereinafter referred to as «the Decree») as to the approval of the Regulations on the Commission do not conform with the Fundamental Law.

While examining the case, the Constitutional Court of Ukraine in deciding on the issues raised in the constitutional petition, found out incompliance of the provisions of the third sentence of Article 5.3 of the Law concerning the approval of the composition of the Coordination Council and Regulations on the Coordination Council by the President of Ukraine with the Constitution on the same grounds. Under such circumstances and according to Article 61.2 and 61.3 of the Law of Ukraine «On the Constitutional Court of Ukraine» the Constitutional Court considers it to be necessary to decide on the constitutionality of the mentioned provisions of Article 5 of the Law.

The Constitution has the highest legal force and the laws and other legal acts are to comply with it (Articles 8.2 and 8.3). Under Article 19.2 of the Constitution bodies of state power, in particular, the Verkhovna Rada of Ukraine, the President of Ukraine are to act only on the grounds, within the limits and in a manner envisaged by the Constitution and laws of Ukraine. Guided by the provisions of Article 85.1.3 («adopting laws»), item 1 Chapter XV «Transitional Provisions» of the Constitution («laws and other legal acts, adopted prior to this Constitution entering into force, are in force in the part that does not contradict the Constitution of Ukraine»), the Verkhovna Rada of Ukraine should bring the Laws of Ukraine in conformity with those norms of the Constitution which took effect from January 1, 2006. Since the mentioned provisions of Articles 5.3, 6.1, 6.5 and 6.12 of the Law, Article 1 of the Decree do not correspond to Articles 8, 19, 85, 106 of the Constitution, then, under Article 61.2 and 61.3 of the Law «On the Constitutional Court of Ukraine» there are grounds to recognize them unconstitutional.

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**РІШЕННЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин другої, третьої, четвертої статті 219 Регламенту Верховної Ради України (справа про Регламент Верховної Ради України)

м. Київ
1 квітня 2008 року
№ 4-рп/2008

Справа № 1-8/2008

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижак Андрія Андрійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича — доповідача,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Станік Сюзанни Романівни,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин другої, третьої, четвертої статті 219 Регламенту Верховної Ради України, прийнятого як додаток до Постанови Верховної Ради України «Про Регламент Верховної Ради України» від 16 березня 2006 року № 3547-IV (Відомості Верховної Ради України, 2006 р., № 23-25, ст. 202).

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання 50 народних депутатів України.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтею 71 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність спору щодо відповідності Конституції Ук-

раїни (конституційності) положень частин другої, третьої, четвертої статті 219 Регламенту Верховної Ради України, прийнятого як додаток до Постанови Верховної Ради України «Про Регламент Верховної Ради України».

Заслухавши суддю-доповідача Дідківського А. О. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В :

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 50 народних депутатів України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням розглянути питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин другої, третьої, четвертої статті 219 Регламенту Верховної Ради України (далі — Регламент), прийнятого як додаток до Постанови Верховної Ради України «Про Регламент Верховної Ради України» від 16 березня 2006 року № 3547–IV.

Як зазначають народні депутати України, частиною другою статті 219 Регламенту визначено, що депутатський запит може бути внесений, якщо попередньо народним депутатом України направлялось депутатське звернення з цього ж питання, на яке у встановлений законом строк не надано відповіді або ж зміст такої відповіді не задовольняє ініціатора звернення. За частиною третьою статті 219 Регламенту обов'язковим є долучення до депутатського запиту копії попередньо направленою депутатського звернення та копії відповіді на нього (у разі її одержання), а за частиною четвертою — не допускається внесення, оголошення і направлення депутатського запиту, поданого з порушенням частини другої цієї статті.

Автори конституційного подання вважають, що згідно з пунктом 34 частини першої статті 85, частини першої статті 86 Конституції України та статті 15 Закону України «Про статус народного депутата України» здійснення народним депутатом України права на запит не пов'язують з необхідністю попереднього направлення ним депутатського звернення з цього ж питання, як це передбачено статтею 219 Регламенту.

Крім того, у клопотанні наголошується, що вказані положення статті 219 Регламенту, який за своїм функціональним призначенням у механізмі правового регулювання не може встановлювати додаткових прав і обов'язків народних депутатів України, суперечать частині четвертій статті 76 Основного Закону України, за якою повноваження народних депутатів України мають визначатися Конституцією і законами України.

На думку народних депутатів України, Верховною Радою України всупереч положенням частини другої статті 19, частини третьої статті 22 Конституції України «прийнято Постанову про Регламент, окремі положення якого суттєво обмежили право народних депутатів України, а відповідно, і їх виборців на направлення депутатського запиту».

2. Свої позиції щодо питань, порушених у конституційному поданні, висловили Президент України, Верховна Рада України, Міністерство юстиції України, Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, Львівський національний університет імені Івана Франка.

3. Конституційний Суд України, розглядаючи порушені в конституційному поданні питання, виходить з такого.

За Конституцією України повноваження народних депутатів України визначаються Конституцією та законами України (частина четверта статті 76); статус народного депутата України — виключно законами України (пункт 21 частини першої статті 92).

Одним із повноважень, закріплених на конституційному рівні, є право народного депутата України на запит (стаття 86 Конституції України). Відповідно до частини першої зазначеної статті народний депутат України має право на сесії Верховної Ради України звернутися із запитом до органів Верховної Ради України, до Кабінету Міністрів України, до керівників інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також до керівників підприємств, установ і організацій, розташованих на території України, незалежно від їх підпорядкування і форм власності. Згідно з частиною другою статті 86 Конституції України керівники органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій зобов'язані повідомити народного депутата України про результати розгляду його запиту.

Народний депутат України, група народних депутатів України чи комітет Верховної Ради України у порядку, передбаченому пунктом 34 частини першої статті 85 Конституції України, можуть ініціювати прийняття Верховною Радою України рішення про направлення запиту до Президента України.

Названі положення Основного Закону України конкретизовано в Законі України «Про статус народного депутата України», який визначає депутатський запит як вимогу народного депутата України, народних депутатів України чи комітету Верховної Ради України, яка заявляється на сесії Верховної Ради України до Президента України, до органів Верховної Ради України, до Кабінету Міністрів України, до керівників інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також до керівників підприємств, установ і організацій, розташованих на території України, незалежно від їх підпорядкування і форм власності, дати офіційну відповідь з питань, віднесених до їх компетенції (частина друга статті 15).

Щодо змісту права народного депутата України на депутатське звернення, то його визначення викладене в підпункті 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 5 березня 2003 року № 5-рп/2003 (справа про звернення народних депутатів України до Національного банку України): «На відміну від запиту звернення — це викладена у письмовій формі пропозиція народного депутата України зазначеним вище адресатам здійснити певні дії, дати офіційне роз'яснення чи викласти позицію з питань, віднесених до їх компетенції (абзац другий частини першої статті 16 Закону України «Про статус народного депутата України»). За своїм змістом депутатське звернення не має імперативного характеру і заявляється народними депутатами України самостійно. Такі звернення можуть бути зумовлені скаргами та заявами виборців, а також стосуватися інших питань депутатської діяльності, які ініціюються народним депутатом України».

Таким чином, можна дійти висновку, що гарантоване Конституцією України право народного депутата України на запит та встановлене законом право на

депутатське звернення є повноваженнями, які реалізуються незалежно одне від одного. Конституція України не містить застережень щодо допустимості внесення народним депутатом України запиту лише після направлення відповідного звернення чи недопустимості внесення запиту без депутатського звернення.

Враховуючи викладене, Конституційний Суд України вважає, що частини друга, третя, четверта статті 219 Регламенту, який не є законом України, мають бути визнані такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними).

4. У процесі розгляду справи Конституційний Суд України виявив ознаки невідповідності Конституції України Постанови Верховної Ради України «Про Регламент Верховної Ради України» повністю.

За таких обставин Конституційний Суд України вбачає за необхідне на підставі частин другої, третьої статті 61 Закону України «Про Конституційний Суд України» вирішити питання щодо її конституційності.

4.1. Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову (частина перша статті 6 Конституції України).

Поділ державної влади є структурною диференціацією трьох рівнозначних основних функцій держави: законодавчої, виконавчої, судової. Він відображає функціональну визначеність кожного з державних органів, передбачає не тільки розмежування їх повноважень, а й їх взаємодію, систему взаємних стримувань та противаг, які мають на меті забезпечення їх співробітництва як єдиної державної влади.

Принцип поділу державної влади набуває сенсу лише за тієї умови, коли всі органи державної влади діють у межах єдиного правового поля. Це означає, що органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією України межах і відповідно до законів України (частина друга статті 6 Конституції України). Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 19 Конституції України).

Неухильне додержання органами законодавчої, виконавчої та судової влади Конституції та законів України забезпечує реалізацію принципу поділу влади і є запорукою їх єдності, важливою передумовою стабільності, підтримання громадського миру і злагоди в державі.

4.2. Конституція України як правовий акт з найвищою юридичною силою, закріплюючи принцип верховенства права (стаття 8 Конституції України), послідовно проводить принцип верховенства закону у системі нормативно-правових актів.

Визначення терміна «верховенства права» викладено в абзаци другому підпункту 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004: «Верховенство права — це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за

своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України».

У частині першій статті 92 Основного Закону України закріплений принцип пріоритету (верховенства) закону в системі інших нормативно-правових актів, за допомогою якого здійснюється правове регулювання найважливіших суспільних відносин. Перелік питань, що мають регулюватися виключно законами України, передбачений цією нормою, має імперативний характер, а це означає, що всі рішення щодо них повинні прийматися у формі закону. До них належать, зокрема, організація і порядок діяльності Верховної Ради України, статус народних депутатів України (пункт 21); організація і діяльність органів виконавчої влади, основи державної служби (пункт 12); судоустрій, судочинство, статус суддів (пункт 14).

У такий спосіб Конституція України встановила, що лише Верховна Рада України у відповідному законі має право визначати організацію і порядок діяльності органів законодавчої, виконавчої, судової влади та статус їх посадових осіб.

Логічним є те, що й іншими нормами Конституції України передбачено однакові правові підходи до нормативного механізму врегулювання порядку організації і діяльності органів державної влади, їх посадових осіб. Так, згідно з частиною четвертою статті 76 повноваження народних депутатів України визначаються Конституцією та законами України; організація і порядок діяльності комітетів Верховної Ради України, її тимчасових спеціальних і тимчасових слідчих комісій встановлюються законом (частина п'ята статті 89); здійснення парламентського контролю у межах, визначених Конституцією та законом (пункт 33 статті 85); організація, повноваження і порядок діяльності Кабінету Міністрів України, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади визначаються Конституцією і законами України (частина друга статті 120); порядок організації і діяльності Конституційного Суду України, процедура розгляду ним справ визначаються законом (стаття 153).

4.3. Відповідно до частини п'ятої статті 83 Конституції України порядок роботи Верховної Ради України встановлюється Конституцією України та Регламентом. До повноважень Верховної Ради України належить прийняття Регламенту (пункт 15 частини першої статті 85 Конституції України).

Верховна Рада України прийняла Регламент як додаток до Постанови «Про Регламент Верховної Ради України» від 16 березня 2006 року.

Як зазначено у статті 1 Регламенту, він встановлює порядок роботи Верховної Ради України, її органів та посадових осіб, засади формування, організації діяльності та припинення діяльності депутатських фракцій, коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, порядок підготовки і проведення сесій Верховної Ради України, її засідань, формування державних органів, визначає законо-

давчу процедуру, процедуру розгляду інших питань, віднесених до її повноважень, та порядок здійснення контрольних функцій Верховної Ради України. Регламент регулює і низку інших важливих питань, які стосуються статусу народних депутатів України, відносин між парламентом та іншими органами державної влади, надання згоди на призначення на посаду чи звільнення з посад посадових осіб, вирішення питання про відставку Прем'єр-міністра України, членів Кабінету Міністрів України тощо.

Незважаючи на те, що всі зазначені питання згідно з Конституцією України повинні визначатися виключно законами України (частина друга статті 6, частина друга статті 19, частина четверта статті 76, частина п'ята статті 89, пункт 33 статті 85, пункти 12, 14, 21 частини першої статті 92, частина друга статті 120, стаття 153 Конституції України), вони врегульовані Регламентом, прийнятим як додаток до Постанови «Про Регламент Верховної Ради України».

Відповідно до припису частини другої статті 8 Конституції України закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Отже, аналізуючи положення частини п'ятої статті 83, пункту 15 частини першої статті 85 Конституції України в їх системному зв'язку із положеннями частини другої статті 6, частини другої статті 19, пунктом 21 частини першої статті 92 Конституції України, Конституційний Суд України дійшов висновку, що Регламент, який унормовує організацію і діяльність Верховної Ради України, має прийматися виключно як закон України і за встановленою статтями 84, 93, 94 Конституції України процедурою його розгляду, ухвалення і набрання чинності.

Правову позицію щодо прийняття Регламенту як закону України Конституційний Суд України висловив і у пункті 6 мотивувальної частини Рішення від 3 грудня 1998 року № 17-рп/98, в якому зазначив, що після набуття чинності Конституцією України (стаття 160 Конституції України) питання щодо організації і порядку діяльності Верховної Ради України, а також статусу народних депутатів України Верховна Рада України повинна вирішувати виключно законами України (пункт 21 частини першої статті 92), зокрема законом про регламент Верховної Ради України. З моменту прийняття Конституційним Судом України цього рішення зміни у статтю 92 Конституції України Верховною Радою України не вносилися.

Аналогічна правова позиція міститься і в ухвалах Конституційного Суду України від 27 червня 2000 року № 2-уп/2000, від 11 травня 2007 року № 22-у/2007.

Виходячи з наведеного Конституційний Суд України дійшов висновку, що Постанова Верховної Ради України «Про Регламент Верховної Ради України» від 16 березня 2006 року № 3547-IV з наступними змінами і доповненнями має бути визнана такою, що повністю не відповідає Конституції України (є неконституційною).

На підставі викладеного та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 13, 51, 61, 63, 69, 70, 73 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

вирішив:

1. Визнати такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною), Постанову Верховної Ради України «Про Регламент Верховної Ради України» від 16 березня 2006 року № 3547-IV.

2. Постанова Верховної Ради України «Про Регламент Верховної Ради України», що визнана неконституційною, втрачає чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення.

3. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточною і не може бути оскаржене.

4. Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

● *Summary to the Decision of the Constitutional Court of Ukraine dd. April 1, 2008 no. 4-rp/2008 in case upon the constitutional petition of 50 People's Deputies of Ukraine concerning the conformity of the provisions of Articles 219.2, 219.3 and 219.4 of the Rules of Procedure of the Verkhovna Rada of Ukraine with the Constitution of Ukraine (case on the Rules of Procedure of the Verkhovna Rada of Ukraine)*

Headnotes:

1. To recognize as non-complying with the Constitution (unconstitutional) the Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine «On the Rules of Procedure of the Verkhovna Rada of Ukraine» dd. March 16, 2006 no. 3547-IV.

2. The Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine «On the Rules of Procedure of the Verkhovna Rada of Ukraine» that was recognized unconstitutional is to be considered null and void from the day of adoption of this Decision by the Constitutional Court.

Summary:

Under the Constitution the authorities of People's Deputies of Ukraine shall be determined by the Constitution and laws (Article 76.4); the status of People's Deputy of Ukraine — exclusively by laws (Article 92.1.21).

One of the authorities set forth at the constitutional level is the right of a People's Deputy of Ukraine to inquiry (Article 86 of the Constitution). According to the procedure stipulated by Article 85.1.43 of the Constitution a People's Deputy of Ukraine, a group of People's Deputies of Ukraine or a committee of the Verkhovna Rada of Ukraine may initiate the adoption of the decision on forwarding an inquiry to the President of Ukraine by the Verkhovna Rada of Ukraine.

The mentioned provision of the Fundamental Law is elaborated in the Law «On status of People's Deputy of Ukraine» which determines deputy's inquiry as a

demand of a People's Deputy of Ukraine, People's Deputies of Ukraine or a committee of the Verkhovna Rada of Ukraine to the President of Ukraine, the bodies of the Verkhovna Rada of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, chief officers of other bodies of state power and bodies of local self-government, and also to the chief executives of enterprises, institutions and organizations located on the territory of Ukraine irrespective of their subordination and forms of ownership presented at the session of the Verkhovna Rada of Ukraine, to provide the official response on the issues related to their competence (Article 15.2).

As regards the content of the right of a People's Deputy of Ukraine to deputy's application, its notion is stipulated in sub-item 4.1 item 4 of the motivation part of the Decision of the Constitutional Court of Ukraine dd. March 5, 2003 no. 5-rp/2003 (case on applications of People's Deputies of Ukraine to the National Bank of Ukraine).

The right of a People's Deputy of Ukraine to inquiry guaranteed by the Constitution and the right to application set forth by the law are the authorities exercised independently from each other. The Constitution does not contain reservations as to admissibility of submission by a People's Deputy of Ukraine of an inquiry only after forwarding a respective application or inadmissibility of submission of an inquiry without deputy's application.

The Constitutional Court considers that Articles 219.2 — 219.4 of the Rules of Procedure which is not a Law of Ukraine are to be recognized as non-complying with the Constitution (are unconstitutional).

During consideration of the case the Constitutional Court found out incompliance of the Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine «On the Rules of Procedure of the Verkhovna Rada of Ukraine» on the whole with the Constitution of Ukraine.

State power in Ukraine is exercised on the principles of its division into legislative, executive and judicial (Article 6.1 of the Constitution).

The separation of state power is a structural differentiation of the three equal fundamental functions of the state: legislative, executive, judicial. It reflects the functional determination of each state body, envisages not only separation of their authorities but also their interaction, the system of check and balance aimed at ensuring their cooperation as a single state power.

The principle of separation of state power has sense only provided all bodies of state power act within the limits of single legal field. It means that bodies of legislative, executive and judicial power exercise their authorities within the limits set forth by the Constitution of Ukraine and according to the laws (Article 6.2 of the Constitution). The state bodies and bodies of local self-government, their officials are to act only on the grounds, within the limits of authority and in a manner envisaged by the Constitution and laws of Ukraine (Article 19.2 of the Constitution).

Strict observance of the Constitution and laws of Ukraine by bodies of legislative, executive and judicial power ensures the realization of the principles of separation of power and is a guarantee of their unity and an important prerequisite of stability, ensuring civil peace and welfare in the state.

In securing the principle of the rule of law (Article 8 of the Constitution) the Constitution, as a legal act with the highest legal force, systematically ensures the principle of the rule of statute in the system of legal acts.

The determination of the term «rule of law» is laid down in paragraph two sub-item 4.1. item 4 of the motivation part of the Decision of the Constitutional Court of Ukraine dd. November 2, 2004 no.15-rp/2004.

Article 92.1 of the Fundamental Law secures the principle of the priority (rule) of statute in the system of other legal acts, with the help of which legal regulation of the most important public relations is realized. The list of issues which are to be regulated exclusively by laws of Ukraine is envisaged by this norm; it has an imperative nature, and this means that all the decisions as to them are to be adopted in the form of a law. To them one relates, in particular, the organization and operational procedure of the Verkhovna Rada of Ukraine, status of People's Deputies of Ukraine (item 21); organization and activity of executive bodies, fundamentals of civil service (item 12); system of judiciary, status of judges (item 14).

In such a manner the Constitution set forth that only the Verkhovna Rada of Ukraine has the right to determine the organization and the operational procedure of bodies of legislative, executive and judicial power and the status of their officials in a respective law.

It is logic that other norms of the Constitution envisage equal legal approaches to the legal mechanism of regulation of the procedure of the organization and activity of state bodies, their officials. Thus, according to Article 76.4 the authorities of People's Deputies of Ukraine are determined by the Constitution and laws of Ukraine; the organization and operational procedure of the committees of the Verkhovna Rada of Ukraine, its temporary special and temporary investigation commissions are determined by law (Article 89.5); exercising parliamentary control within the limits established by the Constitution and the law (Article 85.1.33); organization, authority and operational procedure of the Cabinet of Ministers of Ukraine, other central and local executive bodies are determined by the Constitution and laws of Ukraine (Article 120.2); procedure of organization and activity of the Constitutional Court of Ukraine, procedure of examination of cases are determined by law (Article 153).

According to Article 83.5 of the Constitution the operational procedure of the Verkhovna Rada of Ukraine is set forth by the Constitution and the Rules of Procedure. To the authorities of the Verkhovna Rada of Ukraine there are related the adoption of the Rules of Procedure (Article 85.1.14 of the Constitution). The Verkhovna Rada of Ukraine adopted the Rules of Procedure as a supplement to the Resolution «On the Rules of Procedure of the Verkhovna Rada of Ukraine» dd. March 16, 2006.

As is stated in Article 1 of the Rules of Procedure, it establishes the procedure of the activity of the Verkhovna Rada of Ukraine, its bodies and officials, principles of formation, organization and termination of the activity of deputies' factions, coalition of deputies' factions at the Verkhovna Rada of Ukraine, procedure of preparation and conduct of session of the Verkhovna Rada of Ukraine, its sittings, formation of state bodies: it determines a legislative procedure, the procedure of consideration of other issues related to its competence, and the procedure of exercising control functions of the Verkhovna Rada of Ukraine. The Rules of Procedure regulate a number of other important issues which are related to the status of People's Deputies of Ukraine, relations between the Parliament and other bodies of state power, granting

consent to appointment or dismissal of officials, decision on resignation of the Prime-Minister of Ukraine, members of the Cabinet of Ministers of Ukraine etc.

Despite the fact that according to the Constitution all the above-mentioned issues are to be determined exclusively by law (Articles 6.2, 19.2, 76.4, 89.5, 85.1.33, 92.1.12, 92.1.14, 92.1.21, 120.2, 153 of the Constitution) they are regulated by the Rules of Procedure, adopted as a supplement to the Resolution «On the Rules of Procedure of the Verkhovna Rada of Ukraine».

According to Article 8.2 of the Constitution laws and other legal act shall be adopted on the basis of the Constitution and are to comply with it.

Thus, while analyzing the provisions of Articles 83.5, 85.1.15 of the Constitution in their systematic link with the provisions of Articles 6.2, 19.2, 92.1.21 of the Constitution, the Constitutional Court concluded that the Rules of Procedure which regulate the organization and the activity of the Verkhovna Rada of Ukraine are to be adopted exclusively as a Law of Ukraine and according to the procedure of its consideration, approval and taking the effect established by Articles 84, 93, 94 of the Constitution.

Legal views as to the adoption of the Rules of Procedure as a Law of Ukraine were also expressed by the Constitutional Court of Ukraine in item 6 of the motivation part of its Decision dd. December 3, 1998 no. 17-rp/98 in which it stated that after the Constitution takes its effect (Article 160 of the Constitution), the issue on the organization and operational procedure of the Verkhovna Rada of Ukraine as well as the status of Peoples' Deputies of Ukraine are to be solved by the Verkhovna Rada of Ukraine exclusively by laws (Article 92.1.21), in particular by the laws on the Rules of Procedure of the Verkhovna Rada of Ukraine. From the day of the adoption of this Decision by the Constitutional Court Article 92 of the Constitution has not been amended by the Verkhovna Rada of Ukraine.

Similar legal views were expressed in the Rulings of the Constitutional Court of Ukraine dd. June 27, 2000 no. 2-up/2000, dd. May 11, 2007 no. 22-u/2007.

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Ткачука П. М. стосовно
Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним
поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності
Конституції України (конституційності) положень частин другої, третьої,
четвертої статті 219 Регламенту Верховної Ради України
(справа про Регламент Верховної Ради України)

На підставі статті 64 Закону України «Про Конституційний Суд України»
висловлюю окрему думку стосовно зазначеного Рішення.

1. Суб'єкт права на конституційне подання просить визнати неконституційними положення статті 219 Регламенту Верховної Ради України, в яких вказується, що депутатський запит може бути внесений, якщо попередньо народним депутатом України направлялося депутатське звернення з цього ж питання, на яке у встановлений законом строк не надано відповіді або ж зміст такої відповіді не задовольняє ініціатора звернення.

На мою думку, Конституційний Суд України безпідставно відкрив провадження у справі і здійснив її розгляд. У конституційному поданні по суті ставиться питання про відповідність положень статті 219 Регламенту Верховної Ради України (далі — Регламент) положенням Закону України «Про статус народного депутата України» (далі — Закон), оскільки повноваження народних депутатів України визначаються законом (частина четверта статті 76, пункт 21 частини першої статті 92 Конституції України). Саме Законом в повному обсязі (статті 15 і 16) встановлені повноваження народного депутата України звертатися до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій та їх керівників із депутатським запитом і депутатським зверненням. Стаття 219 Регламенту, виходячи з положень статей 15 і 16 Закону, встановила механізм реалізації цих повноважень народного депутата України. Посилання ж на статтю 86 Конституції України в конституційному поданні мають формальний характер.

Не мало братися до уваги твердження суб'єкта права на конституційне подання, що статтею 219 Регламенту звужено право народного депутата України звертатися із запитом, оскільки йдеться про повноваження посадової особи, а не про права і свободи людини, щодо якої діє стаття 22 Конституції України.

Таким чином, у конституційному поданні немає правового обґрунтування тверджень щодо неконституційності положень статті 219 Регламенту.

2. Розглядаючи справу, Конституційний Суд України не дав історичного тлумачення положень Конституції України, а отже, не оцінив змін, які в ній відбулися. Не враховано, що до внесення змін у Конституції України чітко вказувалось, яким нормативно-правовим актом мав встановлюватися порядок роботи Верховної Ради України, а саме — законом про регламент Верховної Ради України (попе-

редня редакція частини п'ятої статті 82, частини третьої статті 88 Конституції України). На таку форму нормативно-правового акта вказував у системному зв'язку пункт 3 частини першої статті 85 Конституції України, де зазначалось, що парламент приймає закони, та пункт 21 частини першої статті 92, в якому йдеться, що виключно законами визначаються організація і порядок діяльності парламенту.

Згідно з внесеними у 2004 році до Конституції України змінами порядок роботи Верховної Ради України має встановлюватися вже не законом про Регламент, а Регламентом як самостійним нормативно-правовим актом, що вказується в частинах п'ятій, дев'ятій статті 83, частині третій статті 88. У зв'язку зі зміною форми нормативно-правового акта, яким має регулюватися порядок роботи парламенту, відповідно було внесено зміни до частини першої статті 85 Конституції України про те, що Верховна Рада України має право приймати Регламент (пункт 15). Тобто історичне тлумачення положень Конституції України дає підстави вважати, що форму нормативно-правового акта, яким має регулюватися порядок роботи Верховної Ради України, змінено із закону на регламент.

3. Конституційний Суд України в основу Рішення поклав положення пункту 21 частини першої статті 92 Конституції України, яке, в даному випадку, тлумачити окремо від інших положень Конституції України не можна. Зіставивши положення пункту 21 частини першої статті 92 з положеннями частин п'ятої, дев'ятої статті 83, частини третьої статті 88, пункту 15 частини першої статті 85 Основного Закону України, Конституційний Суд України принаймні міг би дійти висновку, що між ними є колізія, що могло б бути підставою для припинення провадження у справі чи застосування правила здолання колізії — надання переваги конституційним нормам, прийнятим пізніше. Тобто визнати, що попри певну суперечливість положень Конституції України порядок роботи Верховної Ради України має регулюватися Регламентом. Однак Конституційний Суд України вдався до визначення, яким нормативно-правовим актом мав би регулюватися порядок діяльності Верховної Ради України, що, на мій погляд, є виключно прерогативою Конституції України.

Конституційний Суд України мав врахувати, що правова система України характеризується багаточисельністю форм права, їх неоднаковою регулятивною роллю і юридичною значимістю. Належне регулювання тих чи інших відносин досягається, зокрема, шляхом застосування необхідної форми права. Чільне місце серед правових регулятивних засобів займають акти Верховної Ради України, що відповідає її правовому статусу як єдиного органу законодавчої влади в Україні. У статті 91 Конституції України зазначено, що Верховна Рада України приймає закони, постанови та інші акти, до числа яких можуть належати заяви, декларації, резолюції, регламент тощо.

Найвищу юридичну силу має Конституція України. Закони та інші нормативно-правові акти повинні прийматися на її основі та відповідати їй. Із положень Конституції України (статті 8, 19, 22, 24 57, 58, 68, 92, частина третя статті 106, частина третя статті 113, стаття 129, розділ XIII) вбачається, що серед інших

нормативно-правових актів закон має вищу юридичну силу, має серед них верховенство і є основним джерелом (формою) права в Україні. Однак, визначивши верховенство закону серед інших нормативно-правових актів, Конституція України не вказала критерії застосування закону при регулюванні суспільних відносин. У теорії права щодо цього існує усталена думка і вважається, що законом як нормативно-правовим актом, що має найвищу за конституцією юридичну силу, повинні регулюватися найбільш важливі суспільні відносини, основні питання життя держави.

Аналізуючи повноваження Верховної Ради України, можна дійти висновку, що саме такі критерії Конституція України поклала в основу законодавчої діяльності парламенту. Відповідно до статті 92 Конституції України виключно законами регулюються найбільш важливі питання державного і суспільного життя. В інших випадках форму правового акта парламент обирає самостійно (стаття 85).

Що стосується Конституційного Суду України, то він не може встановлювати, які питання державного чи суспільного життя мають регулюватися законом, а які — іншими нормативно-правовими актами, а також із підстав доцільності застосування тієї чи іншої форми давати оцінку його конституційності.

4. Обґрунтовуючи Рішення, Конституційний Суд України посилається на правові позиції, вироблені ним у попередніх справах.

Варто зазначити, що такі посилання є недоречними, оскільки ці правові позиції базувалися на чинних раніше положеннях Конституції України, які, кожне окремо і в системному зв'язку з положенням пункту 21 частини першої статті 92 Конституції України, вказували на необхідність прийняття закону про Регламент Верховної Ради України. Із втратою чинності положень Основного Закону України, що правовою формою регулювання порядку діяльності Верховної Ради України має бути закон, позбулися юридичного значення і сили результати офіційного тлумачення цих положень.

5. Суб'єкт права на конституційне подання звернувся з проханням оцінити на конституційність положення статті 219 Регламенту. Питання щодо неконституційності в цілому Регламенту ним не ставилося і, відповідно, не обґрунтовувалося. На мою думку, Конституційний Суд України безпідставно ініціював розгляд питання щодо неконституційності Регламенту в цілому.

Якщо в процесі розгляду справи за конституційним поданням чи конституційним зверненням виявлено невідповідність Конституції України інших правових актів (їх окремих положень), крім тих, щодо яких відкрито провадження у справі, то відповідно до статті 61 Закону України «Про Конституційний Суд України» Конституційний Суд України визнає такі правові акти (їх окремі положення) неконституційними. Однак таке право у Суду виникає за умови, коли інші правові акти (їх окремі положення) впливають на прийняття рішення чи надання висновку у справі. У цьому випадку право визнати неконституційним увесь правовий акт виникає тоді, коли є підстави визнати таким оскаржуване окреме його положення. Як зазначалось, підстав для визнання положень статті 219 Регламенту неконституційними не було. По суті, такого висновку дійшов Суд, вказавши, що

Конституція України не містить жодних застережень щодо послідовності направлення депутатського запиту і депутатського звернення. Що стосується форми правового акта (регламент чи закон), то вона не впливала на оцінку конституційності положень статті 219 Регламенту, тому і з цих мотивів підстав для визнання неконституційним Регламенту в цілому не було.

6. Визнавши неконституційним Регламент і вказавши, що всі зазначені в ньому питання повинні визначатися виключно законами України, Конституційний Суд України своїм рішенням позбавив парламент можливості самостійно регулювати будь-які питання своєї внутрішньої діяльності. При цьому Конституційний Суд України не врахував і тих обставин, що повноваження Верховної Ради України визначаються лише Конституцією України (частина друга статті 85) і не можуть доповнюватися законом. Тому нормативно-правовий акт, який має регулювати роботу парламенту, повинен містити як механізм реалізації його конституційних повноважень, так і відрізнятись високим ступенем деталізації щодо упорядкування відносин, які виникають із необхідності реалізації цих повноважень. Регулювання порядку роботи парламенту зумовлено такою правовою формою, яка може наділяти учасників відносин суб'єктивними правами і обов'язками та детально регламентувати їх здійснення, що характерно для регламенту і не властиво для закону як нормативно-правового акта, який регулює найбільш важливі питання суспільного і державного життя.

Принаймні Конституційний Суд України міг би поставити під сумнів окремі положення Регламенту на підставі того, що зазначені в них питання мають бути врегульовані законом, а не визнавати неконституційним Регламент як неприйнятну для визначення порядку роботи парламенту форму нормативно-правового акта.

Отже, Конституційний Суд України не мав достатньо підстав для відкриття провадження у справі, а також визнання такими, що не відповідають Конституції України, як положень статті 219 Регламенту, так і Постанови Верховної Ради України про Регламент.

Визнавши цим Рішенням неконституційним Регламент як правовий акт, що згідно з частинами п'ятою, дев'ятою статті 83, пунктом 15 частини першої статті 85, частиною третьою статті 88 Конституції України регулює порядок роботи парламенту, порядок здійснення повноважень Головою Верховної Ради України, питання діяльності коаліції депутатських фракцій, Конституційний Суд України, по суті, поставив під сумнів легітимність цих положень Основного Закону України, що є неприпустимим.

Суддя Конституційного Суду України

П. Ткачук

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про внесення змін і доповнень до Регламенту
Конституційного Суду України

м. К и ї в
11 січня 2008 року
№ 3-р/2008

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуєчого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянувши на засіданні пропозицію суддів Конституційного Суду України Лилака Д. Д. та Шишкіна В. І. щодо внесення змін і доповнень до Регламенту Конституційного Суду України, керуючись статтею 3 Закону України «Про Конституційний Суд України», § 77 Регламенту Конституційного Суду України,

в и р і ш и в :

Внести зміни і доповнення до Регламенту Конституційного Суду України:

1. § 13 після пункту 1 доповнити новим пунктом 2 такого змісту:

«2. Конституційне подання, конституційне звернення має бути вивчене суддею-доповідачем у справі протягом розумного строку, але не більше двох місяців з дня схвалення кандидатури судді-доповідача на засіданні Колегії суддів Конституційного Суду України.

Зазначений строк може бути продовжений на засіданні Конституційного Суду України за клопотанням судді-доповідача у справі чи секретаря Колегії суддів або за пропозицією Голови Конституційного Суду України.

Протягом зазначеного строку суддя-доповідач у справі повинен передати на засідання Колегії суддів Конституційного Суду України проект ухвали про

відкриття конституційного провадження у справі або про відмову у відкритті провадження».

У зв'язку з цим пункт 2 § 13 вважати пунктом 3.

2. Доповнити § 51 пунктом 2 такого змісту:

«2. Конституційний Суд України припиняє конституційне провадження у справі, якщо після відкриття провадження у справі, але до початку розгляду справи по суті на пленарному засіданні, суб'єкт права на конституційне подання, конституційне звернення письмовою заявою відповідно до статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» відкликав конституційне подання, конституційне звернення.»

3. Після § 51 доповнити § 51¹ такого змісту:

«§ 51¹. Припинення розгляду конституційного подання, конституційного звернення

Конституційний Суд України припиняє розгляд конституційного подання, конституційного звернення, якщо після прийняття ухвали Колегії суддів Конституційного Суду України про відмову у відкритті провадження у справі суб'єкт права на конституційне подання, конституційне звернення письмовою заявою відповідно до статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» відкликав конституційне подання, конституційне звернення.»

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про припинення конституційного провадження у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України
«Про особливості приватизації пакета акцій, що належить державі у статутному фонді відкритого акціонерного товариства «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча»

м. Київ
21 листопада 2007 року
№ 48-уп/2007

Справа № 1-7/2007

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича — доповідача,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

за участю представника суб'єкта права на конституційне подання Поживанова Михайла Олександровича, представників Верховної Ради України Селіванова Анатолія Олександровича, Матвієнкова Сергія Анатолійовича, представників Президента України Капінуса Євгенія Валерійовича, Солодкого Ростислава Дмитровича, представника Фонду державного майна України Парфененка Дмитра Миколайовича, представника Відкритого акціонерного товариства «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча» Бойка Володимира Семеновича, експерта Замойського Ігоря Євгеновича

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про особливості приватизації пакета акцій, що належить державі у статутному фонді відкритого акціонерного товариства

«Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча» від 2 листопада 2000 року № 2085–III (Відомості Верховної Ради України, 2000 р., № 51–52, ст. 450).

Приводом для розгляду справи відповідно до статей 39, 41 Закону України «Про Конституційний Суд України» стало конституційне подання 47 народних депутатів України.

Підставою для розгляду справи згідно зі статтями 71, 82 Закону України «Про Конституційний Суд України» є наявність спору щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про особливості приватизації пакета акцій, що належить державі у статутному фонді відкритого акціонерного товариства «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча».

Заслухавши суддю-доповідача Лилака Д. Д., пояснення Поживанова М. О., Селіванова А. О., Матвієнкова С. А., Капінуса Є. В., Солодкого Р. Д., Парфененка Д. М., Бойка В. С., Замойського І. Є. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 47 народних депутатів України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), Закон України «Про особливості приватизації пакета акцій, що належить державі у статутному фонді відкритого акціонерного товариства «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча» (далі — Закон).

Неконституційність Закону автори клопотання обґрунтовують тим, що, встановлюючи правовий режим власності, Верховна Рада України не повинна порушувати конституційні принципи і норми стосовно прав та свобод людини і громадянина, закріплені у статтях 21, 22, 24, 41, 64 Конституції України, зокрема шляхом надання переваг, привілеїв або обмежень певним особам за будь-якими мотивами чи ознаками, оскільки це призводить до звуження і послаблення дії в Україні принципу верховенства права (частина перша статті 8 Конституції України). Суб'єкт права на конституційне подання вважає, що Верховна Рада України, визначивши Закрите акціонерне товариство «Ілліч-Сталь» (далі — ЗАТ «Ілліч-Сталь») одноосібним покупцем пакета акцій, що належить державі у статутному фонді Відкритого акціонерного товариства «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча» (далі — державний пакет акцій), позбавила більшість громадян України права на отримання частини державного майна в процесі приватизації Відкритого акціонерного товариства «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча» (далі — ВАТ «ММК імені Ілліча»), і це є, на його думку, фактом надання ЗАТ «Ілліч-Сталь» привілеїв у приватизації ВАТ «ММК імені Ілліча» перед іншими суб'єктами приватизації. Мотивуючи свою позицію, народні депутати України наголошують, що Закон розмежував громадян — потенційних покупців державного пакета акцій — за ознаками майнового стану, місця проживання та роботи, оскільки привілеї у приватизації надано лише тим громадянам, які є акціонерами ЗАТ «Ілліч-Сталь», і позбавлено цього права осіб, які не є його акціонерами. На думку суб'єкта права на

конституційне подання, знехтувано принциповим положенням Конституції України та законів України «Про власність», «Про приватизацію державного майна», «Про приватизаційні папери» щодо рівного права участі громадян України у приватизації державного майна. При цьому автори клопотання посилаються на рішення Конституційного Суду України від 28 вересня 2000 року № 10-рп/2000 (справа про приватизацію державного житлового фонду), від 10 травня 2000 року № 8-рп/2000 (справа про статус народного депутата України), в яких розглядалися питання рівності конституційних прав і свобод людини і громадянина, рівності прав громадян перед законом, а також заборони привілеїв чи обмежень за будь-якими ознаками.

2. Друга колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 15 червня 2005 року відкрила конституційне провадження у справі, а Конституційний Суд України Ухвалою від 31 січня 2007 року вирішив провести розгляд справи на пленарному засіданні у формі усного слухання.

3. В одержаних на запити Конституційного Суду України відповідях Голови Верховної Ради України, Президента України, Фонду державного майна України, Міністерства економіки України, Міністерства промислової політики України, Міністерства юстиції України, Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, голови правління ВАТ «ММК імені Ілліча» висловлено правові позиції стосовно спірного питання.

4. Конституційний Суд України, розглядаючи питання щодо відповідності Конституції України Закону, виходить з такого.

Суб'єкт права на конституційне подання 20 листопада 2004 року звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати неконституційним Закон. Конституційний Суд України 15 червня 2005 року відкрив конституційне провадження у справі. На цей час Закон був повністю реалізований, внаслідок чого вичерпав свою дію. Про виконання Закону свідчать «Договір № КПП-301 від 20 грудня 2000 року купівлі-продажу пакета акцій відкритого акціонерного товариства «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча» на підставі Закону України від 02.11.2000 року за № 2085-III «Про особливості приватизації пакета акцій, що належить державі у статутному фонді відкритого акціонерного товариства «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча» та «Акт підсумкової перевірки виконання умов договору купівлі-продажу пакета акцій ВАТ «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча» від 14 лютого 2003 року.

Оскільки Закон вичерпав свою дію і на час розгляду справи не регулює правових відносин, то він не може розглядатися на предмет відповідності Конституції України.

Зазначене відповідає правовій позиції, яку висловив Конституційний Суд України в Ухвалі від 1 жовтня 2002 року № 50-у/2002 про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо конституційності Постанови Верховної Ради України «Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань реалізації

виборчих прав громадян України під час проведення виборів народних депутатів України 2002 року». Вона полягає в тому, що акт, який вичерпав свою дію, не може розглядатися на відповідність Конституції України, тобто це питання непідвідомче Конституційному Суду України.

Згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», § 51 Регламенту Конституційного Суду України непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні, є підставою для припинення конституційного провадження у справі.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 147, 150, 152 Конституції України, статтею 13, пунктом 3 статті 45, статтею 51 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Припинити конституційне провадження у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про особливості приватизації пакета акцій, що належить державі у статутному фонді відкритого акціонерного товариства «Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча» від 2 листопада 2000 року № 2085–III на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

**УХВАЛА
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

про припинення конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України «Про деякі питання управління державним майном, що передане Верховною Радою України в управління Державного управління справами»

м. К і в
19 грудня 2007 року
№ 50-уп/2007

Справа № 1-32/2007

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижак Андрія Андрійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,

Джуня В'ячеслава Васильовича — доповідача,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні питання про припинення конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України «Про деякі питання управління державним майном, що передане Верховною Радою України в управління Державного управління справами» від 22 лютого 2007 року № 680–V.

Заслухавши суддю-доповідача Джуня В. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в :

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням про визнання неконституційною Постанови Верховної Ради України «Про деякі питання управління державним майном, що передане Верховною Радою України в управління Державного управління справами» від 22 лютого 2007 року № 680–V (далі — Постанова).

За Постановою передано в управління Кабінету Міністрів України державне майно, що забезпечувало діяльність Верховної Ради України та передане відповідно до Постанови Верховної Ради України «Про питання управління державним майном, яке забезпечує діяльність Верховної Ради України» від 11 травня 2000 року № 1711–III (Відомості Верховної Ради України, 2000 р., № 32, ст. 267, ст. 268) в управління Державного управління справами. Також рекомендовано Кабінету Міністрів України тимчасово, до прийняття та набрання чинності закону України про управління державним майном, що забезпечують діяльність Президента України і Кабінету Міністрів України, визначити в порядку, встановленому Законом України «Про управління об'єктами державної власності» від 21 вересня 2006 року № 185–V, уповноважений орган та надати йому повноваження з управління об'єктами державної власності, що забезпечують діяльність Президента України, Кабінету Міністрів України, Ради національної безпеки і оборони України та інших державних органів, забезпечити передачу йому зазначених об'єктів, а також привести власні нормативно-правові акти з питань управління об'єктами державної власності, що забезпечують діяльність Президента України, Кабінету

Міністрів України, Ради національної безпеки і оборони України та інших державних органів, у відповідність із Постановою та забезпечити перегляд і скасування органами виконавчої влади прийнятих ними нормативно-правових актів з питань управління об'єктами державної власності, що забезпечують діяльність Президента України, Кабінету Міністрів України, Ради національної безпеки і оборони України та інших державних органів, що не відповідають Постанові.

За висновком суб'єкта права на конституційне подання, у Постанові Верховною Радою України вирішено питання управління об'єктами державної власності. Неконституційність Постанови Президент України обґрунтовує перевищенням Верховною Радою України своїх конституційних повноважень щодо питань власності і відповідно порушенням нею вимог частини другої статті 6, частини другої статті 8, частини другої статті 19 та статті 85 Конституції України.

2. Третя колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 21 червня 2007 року відкрила конституційне провадження у цій справі.

Конституційний Суд України ухвалив провести розгляд справи за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови у формі усного слухання (Ухвала Конституційного Суду України від 6 вересня 2007 року № 30–уп/2007).

3. 18 грудня 2007 року до Конституційного Суду України надійшла письмова заява Президента України про відкликання конституційного подання щодо конституційності Постанови.

Відповідно до частини першої статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційне подання може бути відкликано за письмовою заявою суб'єкта, який його направив до Конституційного Суду України, в будь-який час до дня розгляду на пленарному засіданні Конституційного Суду України.

Отже, є підстава для припинення конституційного провадження у справі.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 44, 51, 52 Закону України «Про Конституційний Суд України», § 51 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

ухвалив:

1. Припинити конституційне провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України «Про деякі питання управління державним майном, що передане Верховною Радою України в управління Державного управління справами» від 22 лютого 2007 року № 680–V на підставі статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» — у зв'язку з письмовою заявою Президента України про відкликання його подання.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про звільнення Семерея П. І. з посади члена Національної комісії з питань регулювання зв'язку України»

м. Київ
18 грудня 2007 року
№ 70-у/2007

Справа № 2-54/2007

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижак Андрія Андрійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича — доповідача,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про звільнення Семерея П. І. з посади члена Національної комісії з питань регулювання зв'язку України» від 26 вересня 2007 року № 763.

Заслухавши суддю-доповідача Джуня В. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Президент України звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням розглянути питання щодо конституційності Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про звільнення Семерея П. І. з посади члена Національної

комісії з питань регулювання зв'язку України» від 26 вересня 2007 року № 763 (далі — Розпорядження).

Суб'єкт права на конституційне подання обґрунтовує неконституційність Розпорядження невідповідністю приписам частини другої статті 6, частини другої статті 8, статті 17, частини другої статті 19, статті 42, пунктів 1, 17 частини першої статті 106 Конституції України та вимогам законів України «Про природні монополії», «Про телекомунікації».

2. Третя колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 4 грудня 2007 року відмовила у відкритті конституційного провадження у справі на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України», та невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

3. Вирішуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України, Конституційний Суд України виходить зі змісту повноважень Конституційного Суду України, визначених у статтях 147, 150, 152 Конституції України, статтях 13, 14 Закону України «Про Конституційний Суд України», та керується практикою конституційного судочинства.

4. Відповідно до пункту 4 частини другої статті 39 Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному поданні має зазначатися правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності правового акта або окремих його положень. Згідно з частиною першою статті 71 цього Закону предметом розгляду Конституційного Суду України може бути конституційне подання, в якому викладаються аргументи і стверджується про неконституційність законів, інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

У конституційному поданні не дотримано вимоги пункту 4 частини другої статті 39 Закону України «Про Конституційний Суд України», оскільки не наведено правового обґрунтування невідповідності Розпорядження приписам частини другої статті 6, частини другої статті 8, статті 17, частини другої статті 19, статті 42, пунктів 1, 17 частини першої статті 106 Конституції України. Це є підставою для відмови у відкритті провадження у справі в Конституційному Суді України щодо зазначеної частини конституційного подання згідно з пунктом 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» у зв'язку з невідповідністю конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, цим Законом.

5. Автор клопотання наголошує на невідповідності Розпорядження законам України «Про природні монополії», «Про телекомунікації», проте до повноважень Конституційного Суду України не належить вирішення таких питань (статті 147, 150 Конституції України, статті 13, 14 Закону України «Про Конституційний Суд України»). Отже, у цій частині конституційного подання порушені питання

непідвідомчі Конституційному Суду України, що є підставою для відмови у відкритті провадження у справі в Конституційному Суді України згідно з пунктом 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 13, 14, 39, 45, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про звільнення Семерея П. І. з посади члена Національної комісії з питань регулювання зв'язку України» від 26 вересня 2007 року № 763 на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України», та непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

**УХВАЛА
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

про припинення розгляду справи за конституційним поданням
Президента України щодо відповідності Конституції України
(конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України
«Питання Державного комітету у справах ветеранів»

м. К и ї в
18 грудня 2007 року
№ 71-у/2007

Справа № 2-55/2007

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижак Андрія Андрійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,

Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни — доповідача,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про припинення розгляду справи за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Питання Державного комітету у справах ветеранів» від 11 вересня 2007 року № 1112 (Офіційний вісник України, 2007 р., № 69, ст. 2628).

Заслухавши суддю-доповідача Мачужак Я. В. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Відповідно до пункту 15 частини першої статті 106 Конституції України Президент України Указом від 17 вересня 2007 року № 876 зупинив дію Постанови Кабінету Міністрів України «Питання Державного комітету у справах ветеранів» від 11 вересня 2007 року № 1112 (далі — Постанова) та одночасно звернувся до Конституційного Суду України з письмовим клопотанням розглянути питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови, якою передбачено, зокрема, ліквідувати Державний департамент адаптації військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, та конверсії колишніх військових об'єктів; виконання функцій із соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, і тих, що підлягають звільненню у зв'язку з реформуванням Збройних Сил, та із забезпечення їх житлом покласти на Державний комітет у справах ветеранів.

2. У конституційному поданні наголошується, що рішення Кабінету Міністрів України про позбавлення Міністерства оборони України можливості спрямовувати та координувати здійснення управління у сфері соціальної та професійної адаптації військовослужбовців суперечить інтересам утвердження та забезпечення прав військовослужбовців на соціальну та професійну адаптацію. Тому автор клопотання стверджує, що Постанова не відповідає частині другій статті 3 Конституції України, згідно з якою права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, та частині п'ятій статті 17 Конституції України, відповідно до якої держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей.

Крім того, в конституційному поданні зазначається, що Постанову прийнято з порушенням статті 10 Закону України «Про оборону України», статті 8 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей».

Суб'єкт права на конституційне подання також вважає, що Постанова не відповідає частині другій статті 6, частині другій статті 8, частині другій статті 19 Конституції України.

3. Перша колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 5 грудня 2007 року відмовила у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

4. Вирішуючи питання щодо припинення розгляду справи, Конституційний Суд України виходить з такого.

До Конституційного Суду України 10 грудня 2007 року надійшла письмова заява Президента України про відкликання зазначеного конституційного подання у зв'язку з тим, що Постановою Кабінету Міністрів України «Про деякі питання Державного комітету України у справах ветеранів» від 28 листопада 2007 року № 1368 оспорювану Постанову, зокрема, визнано такою, що втратила чинність.

Частиною першою статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» передбачено, що конституційне подання може бути відкликане за письмовою заявою суб'єкта, який його направив до Конституційного Суду України, в будь-який час до дня розгляду на пленарному засіданні Конституційного Суду України.

Таким чином, підстав для розгляду справи Конституційним Судом України немає.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 13, 44, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Припинити розгляд справи за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Питання Державного комітету у справах ветеранів» від 11 вересня 2007 року № 1112 на підставі статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» — у зв'язку з письмовою заявою суб'єкта права на конституційне подання про відкликання подання.

2. Повернути Президенту України конституційне подання та інші додані до нього матеріали.

3. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про припинення розгляду справи за конституційним поданням
Президента України щодо відповідності Конституції України
(конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України
«Про управління державними корпоративними правами закритого
акціонерного товариства «Транснаціональна фінансово-промислова
нафтова компанія «Укртатнафта»

м. Київ
10 січня 2008 року
№ 1-у/2008

Справа № 2-2/2008

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича — доповідача,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про припинення розгляду справи за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про управління державними корпоративними правами закритого акціонерного товариства «Транснаціональна фінансово-промислова нафтова компанія «Укртатнафта» від 8 серпня 2007 року № 1037 (Офіційний вісник України, 2007 р., № 60, ст. 2389).

Заслухавши суддю-доповідача Бринцева В. Д. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати неконституційною По-

станову Кабінету Міністрів України «Про управління державними корпоративними правами закритого акціонерного товариства «Транснаціональна фінансово-промислова нафтова компанія «Укртатнафта» від 8 серпня 2007 року № 1037 (далі — Постанова).

Відповідно до пункту 15 частини першої статті 106 Конституції України Президент України Указом від 4 вересня 2007 року № 819 зупинив дію Постанови.

Необхідність звернення глава держави обґрунтовує тим, що Постанова не відповідає Конституції України, за якою забезпечення економічної безпеки держави є її найважливішою функцією (частина перша статті 17), нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (частина друга статті 8), Кабінет Міністрів України зобов'язаний керуватися у своїй діяльності Конституцією та законами України, діяти на підставі та у спосіб, що ними передбачені (частина друга статті 6, частина друга статті 19, частина третя статті 113).

На думку суб'єкта права на конституційне подання, Постановою всупереч Закону України «Про основи національної безпеки України», за яким стале функціонування і розвиток паливно-енергетичного комплексу держави визначено одним з основних напрямів державної політики з питань національної безпеки в економічній сфері (стаття 8), зменшується пакет акцій, який належить державі в складі активів Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України», що призведе не тільки до погіршення її платоспроможності, але й унеможливить виконання взятих компанією зобов'язань, зокрема перед своїми кредиторами, що може мати наслідком порушення справи про її банкрутство.

2. Перша колегія суддів Ухвалою від 14 грудня 2007 року відмовила у відкритті конституційного провадження у справі на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України», та невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

3. До Конституційного Суду України 29 грудня 2007 року надійшла письмова заява Президента України про відкликання зазначеного конституційного подання.

Відповідно до частини першої статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційне подання може бути відкликано за письмовою заявою суб'єкта, який його направив до Конституційного Суду України, в будь-який час до дня розгляду на пленарному засіданні Конституційного Суду України, що є підставою для припинення розгляду справи.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 44, 50, 52 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Припинити розгляд справи за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови

Кабінету Міністрів України «Про управління державними корпоративними правами закритого акціонерного товариства «Транснаціональна фінансово-промислова нафтова компанія «Укртатнафта» від 8 серпня 2007 року № 1037 на підставі статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» — у зв'язку з письмовою заявою Президента України про відкликання його подання.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про припинення розгляду справи за конституційним поданням
Президента України щодо відповідності Конституції України
(конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України
«Про призначення Колобова С. О. членом Національної комісії
з питань регулювання зв'язку України»

м. Київ
10 січня 2008 року
№ 2-у/2008

Справа № 2-3/2008

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуєчого,
Бринцева Василя Дмитровича — доповідача,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про припинення розгляду справи за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про призначення Колобова С. О. членом Національної комісії з питань регулювання зв'язку України» від 10 жовтня 2007 року № 840.

Заслухавши суддю-доповідача Бринцева В. Д. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати неконституційним Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про призначення Колобова С. О. членом Національної комісії з питань регулювання зв'язку України» від 10 жовтня 2007 року № 840 (далі — Розпорядження).

Відповідно до пункту 15 частини першої статті 106 Конституції України Президент України Указом від 30 жовтня 2007 року № 1026 зупинив дію Розпорядження.

Як наголошено у конституційному поданні, Розпорядження не відповідає статті 42 Конституції України, згідно з якою види і межі монополії визначаються законом, нормам законів України «Про природні монополії», «Про телекомунікації» і здійснено всупереч положенням частини другої статті 6, частини другої статті 19 та частини третьої статті 113 Основного Закону України, які зобов'язують Кабінет Міністрів України у своїй діяльності керуватися Конституцією та законами України, діяти в межах повноважень та у спосіб, що передбачені ними.

На думку суб'єкта права на конституційне подання, Розпорядження обмежує виконання конституційних обов'язків Президента України щодо забезпечення національної безпеки, керівництва у сфері національної безпеки, передбачені статтями 17, 42, пунктами 1, 17 частини першої статті 106 Конституції України, оскільки відповідно до статті 8 Закону України «Про основи національної безпеки України» створення ефективного механізму державного регулювання природних монополій є одним із основних напрямів державної політики з питань національної безпеки України в економічній сфері.

2. Перша колегія суддів Ухвалою від 14 грудня 2007 року відмовила у відкритті конституційного провадження у справі на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України», та непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

3. До Конституційного Суду України 24 грудня 2007 року надійшла письмова заява Президента України про відкликання зазначеного конституційного подання.

Відповідно до частини першої статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційне подання може бути відкликано за письмовою заявою суб'єкта, який його направив до Конституційного Суду України, в будь-який час до дня розгляду на пленарному засіданні Конституційного Суду України, що є підставою для припинення розгляду справи.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 44, 50, 52 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Припинити розгляд справи за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про призначення Колобова С. О. членом Національної комісії з питань регулювання зв'язку України» від 10 жовтня 2007 року № 840 на підставі статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» — у зв'язку з письмовою заявою Президента України про відкликання його подання.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

**УХВАЛА
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

про припинення розгляду справи за конституційним поданням
Президента України щодо відповідності Конституції України
(конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України
«Про затвердження Умов проведення конкурсу з продажу пакета акцій
ВАТ «Одеський припортовий завод»

м. Київ
10 січня 2008 року
№ 3-у/2008

Справа № 2-4/2008

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуєчого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича — доповідача,

розглянув на засіданні питання про припинення розгляду справи за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України

(конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Умов проведення конкурсу з продажу пакета акцій ВАТ «Одеський припортовий завод» від 8 серпня 2007 року № 641-р.

Заслухавши суддю-доповідача Шишкіна В. І. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Умов проведення конкурсу з продажу пакета акцій ВАТ «Одеський припортовий завод» від 8 серпня 2007 року № 641-р (далі — Розпорядження).

2. Друга колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 17 грудня 2007 року відмовила у відкритті конституційного провадження у цій справі.

3. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Конституційний Суд України виходить з такого.

До Конституційного Суду України 29 грудня 2007 року надійшла письмова заява Президента України про відкликання зазначеного конституційного подання у зв'язку з тим, що Постановою Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2007 року № 1403 «Про скасування актів Кабінету Міністрів України, дію яких зупинено указами Президента України» Розпорядження було скасовано (пункт 23 Переліку актів Кабінету Міністрів України, дію яких зупинено указами Президента України, що скасовуються).

Відповідно до частини першої статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційне подання може бути відкликано за письмовою заявою суб'єкта, який його направив до Конституційного Суду України, в будь-який час до дня розгляду на пленарному засіданні Конституційного Суду України. Отже, підстав для розгляду справи Конституційним Судом України немає.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 44, 50, 52 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

ухвалив:

1. Припинити розгляд справи за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Умов проведення конкурсу з продажу пакета акцій ВАТ «Одеський припортовий завод» від 8 серпня 2007 року № 641-р на підставі статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» — у зв'язку з письмовою заявою суб'єкта права на конституційне подання про відкликання подання.

2. Конституційне подання та інші матеріали, додані до нього, повернути Президенту України.

3. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України «Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України для вивчення питань аналізу стану додержання Конституції та законів України у нормотворчій та правозастосовчій діяльності державних органів, посадових осіб, інших суб'єктів владних повноважень»

м. Київ
29 січня 2008 року
№ 4-у/2008

Справа № 2-5/2008

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича — доповідача,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням 45 народних депутатів України щодо

відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України «Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України для вивчення питань аналізу стану додержання Конституції та законів України у нормотворчій та правозастосовчій діяльності державних органів, посадових осіб, інших суб'єктів владних повноважень» від 12 січня 2007 року № 601-V (Відомості Верховної Ради України, 2007 р., № 13, ст. 155).

Заслухавши суддю-доповідача Кампа В. М. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В :

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 45 народних депутатів України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною), Постанову Верховної Ради України «Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України для вивчення питань аналізу стану додержання Конституції та законів України у нормотворчій та правозастосовчій діяльності державних органів, посадових осіб, інших суб'єктів владних повноважень» від 12 січня 2007 року № 601-V (далі — Постанова).

Як стверджують автори клопотання, Верховна Рада України, приймаючи Постанову, вийшла за межі своїх повноважень, чим порушила норми статті 6, частини другої статті 19, пункту 33 частини першої статті 85, частин першої, другої статті 89 Конституції України.

На думку народних депутатів України, визначені в пункті 2 Постанови основні завдання Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України для вивчення питань аналізу стану додержання Конституції та законів України у нормотворчій та правозастосовчій діяльності державних органів, посадових осіб, інших суб'єктів владних повноважень (далі — Комісія), а саме: вивчення стану відповідності Конституції України підзаконних актів чинного законодавства України, проведення моніторингу актів, виданих Президентом України і Кабінетом Міністрів України, підготовка проектів відповідних рішень Верховної Ради України — фактично означають встановлення певних контрольних функцій Комісії щодо всієї підзаконної нормотворчої та правозастосовчої діяльності невизначеного кола суб'єктів владних повноважень — державних органів, включаючи суди, органи виконавчої влади, а також органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб — з питань неухильного додержання ними Конституції України та законів України.

2. Третя колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 22 січня 2008 року відмовила у відкритті конституційного провадження у справі на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

3. Вирішуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі, Конституційний Суд України виходить з такого.

Згідно з частинами другою, п'ятою статті 89 Конституції України Верховна Рада України у межах своїх повноважень може створювати для підготовки і попереднього розгляду питань тимчасові спеціальні комісії, організація і порядок діяльності яких встановлюються законом.

Порядок організації та функціонування тимчасових спеціальних комісій не врегульовано окремим законом, тому Верховна Рада України у вирішенні цих питань керується відповідно до статті 1 Регламенту Верховної Ради України (далі — Регламент) Конституцією України, іншими законами України та Регламентом.

Відповідно до частини першої статті 81 Регламенту тимчасова спеціальна комісія утворюється на визначений Верховною Радою України термін, після закінчення якого повноваження комісії припиняються. Тимчасова спеціальна комісія припиняє повноваження також у разі припинення повноважень Верховної Ради України, якою утворено цю тимчасову спеціальну комісію (частина друга статті 81 Регламенту).

30 вересня 2007 року на підставі Указу Президента України від 5 червня № 497 (зі змінами) відбулися позачергові вибори до Верховної Ради України. Результати виборів офіційно оприлюднені Центральною виборчою комісією 27 жовтня 2007 року. Новообрана Верховна Рада України шостого скликання розпочала свою роботу 23 листопада 2007 року.

Враховуючи, що Верховна Рада України п'ятого скликання, якою було утворено Комісію, і народні депутати України, які входили до її складу, припинили повноваження відповідно до частини першої статті 81 Конституції України, повноваження Комісії згідно з пунктом 2 частини другої статті 81 Регламенту також вважаються припиненими, а Постанова є такою, що вичерпала свою дію. Отже, Постанова як правовий акт не може розглядатися на відповідність Конституції України, тобто це питання непідвідомче Конституційному Суду України (Ухвала Конституційного Суду України від 31 жовтня 2007 року № 60-у/2007).

На підставі викладеного та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 13, 39, 45, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

ухвалив:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України «Про утворення Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України для вивчення питань аналізу стану додержання Конституції та законів України у нормотворчій та правозастосовчій діяльності державних органів, посадових осіб, інших суб'єктів владних повноважень» від 12 січня 2007 року № 601-V на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо гарантії недоторканності для окремих посадових осіб вимогам статей 157, 158 Конституції України

м. К и ї в
29 січня 2008 року
№ 5-у/2008

Справа № 2-8/2008

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижак Андрія Андрійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича — доповідача,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за зверненням Верховної Ради України про надання Конституційним Судом України висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо гарантії недоторканності для окремих посадових осіб (реєстр. № 4058) вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

Заслухавши суддю-доповідача Ткачука П. М. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. До Конституційного Суду України надійшло звернення Верховної Ради України з клопотанням дати висновок щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо гарантії недоторканності для окремих посадових осіб (реєстр. № 4058) вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

Підставою для такого звернення є Постанова Верховної Ради України «Про включення до порядку денного сесії Верховної Ради України законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо гарантії недоторканності для окремих посадових осіб і про його направлення до Конституційного Суду України» від 4 вересня 2007 року № 1253-V.

2. Друга колегія суддів Конституційного Суду України 13 листопада 2007 року розглянула звернення Верховної Ради України, але згоди щодо відкриття чи відмови у відкритті конституційного провадження у справі не дійшла.

3. Вирішуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі, Конституційний Суд України виходить з такого.

3.1. Верховна Рада України за своєю природою є представницьким органом Українського народу і відповідно до положень статті 75 Конституції України — єдиним органом законодавчої влади в Україні. Згідно з пунктом 1 частини першої статті 85 Конституції України Верховна Рада України має повноваження на внесення змін до Конституції України в межах і порядку, передбачених розділом XIII цієї Конституції. За таким порядком розгляд законопроекту про внесення змін до Конституції України передбачається лише за наявності висновку Конституційного Суду України про те, що законопроект відповідає вимогам статей 157, 158 Конституції України. Зазначений висновок є умовою для розгляду законопроекту на пленарному засіданні Верховної Ради України.

Відповідно до правової позиції, викладеної у Рішенні Конституційного Суду України від 9 червня 1998 року № 8-рп/98, Ухвалі Конституційного Суду України від 14 березня 2007 року № 18-у/2007, суб'єктом звернення до Конституційного Суду України з клопотанням про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України статтям 157 і 158 Конституції України є тільки Верховна Рада України як колегіальний орган.

Згідно з частиною першою статті 76 Конституції України до складу Верховної Ради України належать 450 народних депутатів України. Повноважність парламенту за Конституцією України ставиться у залежність від наявності в ньому необхідного кількісного складу народних депутатів України і наявності у них конституційних повноважень.

3.2. Відповідно до правової позиції, визначеної у Рішенні Конституційного Суду України від 17 жовтня 2002 року № 17-рп/2002, Верховна Рада України є повноважною, тобто набуває здатності (стає дієздатною) приймати закони і реалізовувати інші повноваження, за умови обрання не менш як двох третин від її конституційного складу (частина друга статті 82 Конституції України). Це конституційне положення і уповноважує певну кількість громадян, обраних народними депутатами України (триста і більше), діяти спільно як єдиний орган законодавчої влади. Спільна діяльність народних депутатів України у режимі функціонування єдиного органу законодавчої влади можлива лише на засіданнях Верховної Ради України під час її сесій. Вимога щодо наявності не

менше як двох третин народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України є умовою її повноважності протягом усього періоду скликання і не може розглядатися лише як підстава для відкриття її першого засідання першої сесії (пункт 2 резолютивної частини Рішення Конституційного Суду України від 17 жовтня 2002 року № 17-рп/2002).

Аналіз матеріалів справи дає підстави для висновку, що саме за такої обставини на момент відкриття IV сесії V скликання Верховна Рада України не була повноважною і відповідно не мала права здійснювати конституційні повноваження.

Виходячи з викладеного Конституційний Суд України вважає, що звернення у цій справі надійшло від неправомочного суб'єкта, тому відповідно до пункту 1 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» це є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі у зв'язку з відсутністю встановленого Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України» права на звернення.

Враховуючи наведене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтею 13, пунктом 1 статті 45, статтями 46, 50 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо гарантії недоторканності для окремих посадових осіб (реєстр. № 4058) вимогам статей 157 і 158 Конституції України на підставі пункту 1 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» у зв'язку з відсутністю встановленого Конституцією України і цим Законом права на звернення.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 102 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України», Закону України «Про внесення зміни до розділу IV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Конституційний Суд України»

м. Київ
5 лютого 2008 року
№ 6-у/2008

Справа № 2-1/2008

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бринцева Василя Дмитровича — головуючого,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Колоса Михайла Івановича,
Маркуш Марії Андріївни — доповідача,
Мачужак Ярослави Василівни,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням 102 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222-IV (Відомості Верховної Ради України, 2005 р., № 2, ст. 44), Закону України «Про внесення зміни до розділу IV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Конституційний Суд України» від 4 серпня 2006 року № 79-V (Відомості Верховної Ради України, 2006 р., № 41, ст. 355).

Заслухавши суддю-доповідача Маркуш М. А. та розглянувши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В :

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 102 народних депутати України — звернувся до Конституційного Суду України з письмовим клопотанням вирішити питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня

2004 року № 2222–IV (далі — Закон № 2222–IV), Закону України «Про внесення змін до розділу IV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Конституційний Суд України» від 4 серпня 2006 року № 79–V (далі — Закон № 79–V).

Автори клопотання вважають, що Закон № 2222–IV розглянуто у спосіб, який порушує порядок, визначений розділом XIII Основного Закону України, а саме: до проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України» (реєстр. № 4180) у процесі його доопрацювання та попереднього схвалення були внесені зміни, які не перевірялися Конституційним Судом України щодо їх відповідності вимогам статей 157 і 158 Конституції України. Верховна Рада України, розглянувши цей законопроект та прийнявши відповідно Закон № 2222–IV без висновку Конституційного Суду України щодо відповідності статтям 157 і 158 Конституції України проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України» із внесеними до нього змінами, порушила конституційну процедуру його розгляду.

У конституційному поданні народні депутати України ставлять також питання визнати таким, що не відповідає Конституції України, зокрема пункту 1 частини першої статті 150, Закон № 79–V. Вони стверджують, що змінами, внесеними Законом № 79–V, звужено повноваження Конституційного Суду України, встановлені в пункті 1 частини першої статті 150 Конституції України. На їхнє переконання, Верховна Рада України, змінюючи повноваження Конституційного Суду України, мала внести зміни до статті 150 Конституції України з дотриманням процедури, визначеної розділом XIII Основного Закону України.

2. Перша колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 14 грудня 2007 року відмовила у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України», та пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

3. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Конституційний Суд України виходить з такого.

Конституційне подання за формою та змістом повинне відповідати вимогам статей 38, 39 Закону України «Про Конституційний Суд України» і містити правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності правового акта або окремих його положень. Предметом розгляду Конституційним Судом України може бути конституційне подання, в якому викладаються аргументи і стверджується про неконституційність законів (частина перша статті 71 Закону України «Про Конституційний Суд України»).

Відповідно до частини другої статті 39 Закону України «Про Конституційний Суд України» в конституційному поданні має зазначатися, зокрема, повне найменування, номер, дата прийняття, джерело опублікування правового акта, конституційність якого (окремих його положень) оспорується (пункт 3).

Положення закону про внесення змін до Конституції України після набрання ним чинності стають невід'ємною складовою Конституції України — окремими її положеннями, а сам закон вичерпує свою функцію.

З набуттям чинності Законом № 2222-IV його положення, оскаржені суб'єктом права на конституційне подання, є фактично положеннями Конституції України, прийнятої 28 червня 1996 року (Відомості Верховної Ради України, 1996 р., № 30, ст. 141), яка діє в редакції Закону № 2222-IV. У конституційному поданні неправильно вказано повне найменування, номер і дату прийняття правового акта, положення якого оспорується, що не відповідає вимогам пункту 3 частини другої статті 39 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Положення Закону № 79-V, оскаржені суб'єктом права на конституційне подання, є фактично положеннями розділу IV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Конституційний Суд України» (Відомості Верховної Ради України, 1996 р., № 49, ст. 272) в редакції Закону № 79-V. Тобто в конституційному поданні неправильно вказано повне найменування, номер і дату прийняття правового акта, положення якого оспорується, що не відповідає вимогам пункту 3 частини другої статті 39 Закону України «Про Конституційний Суд України». Аналогічну правову позицію викладено в Ухвалі Конституційного Суду України від 12 жовтня 2005 року № 32-у/2005.

Суб'єкт права на конституційне подання не дотримав вимог статей 39, 71 Закону України «Про Конституційний Суд України», тому підстав для відкриття конституційного провадження у справі немає.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150 Конституції України, статтями 13, 39, 45, 50, 71 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 102 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222-IV, Закону України «Про внесення зміни до розділу IV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Конституційний Суд України» від 4 серпня 2006 року № 79-V на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про припинення розгляду конституційного подання Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Земельного кодексу України щодо заборони продажу земель сільськогосподарського призначення до прийняття відповідних законодавчих актів»

м. К и ї в
26 лютого 2008 року
№ 9-у/2008

Справа № 2-9 /2008

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижака Андрія Андрійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Мачужак Ярослави Василівни,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича — доповідача,
Ткачука Павла Миколайовича,

розглянув на засіданні питання про припинення розгляду конституційного подання Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Земельного кодексу України щодо заборони продажу земель сільськогосподарського призначення до прийняття відповідних законодавчих актів» від 19 грудня 2006 року № 490-V (Відомості Верховної Ради України, 2007 р., № 9, ст. 78).

Заслухавши суддю-доповідача Овчаренка В. А. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням розглянути питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Земельного кодексу України щодо заборони продажу земель сільськогосподарського призначення до прийняття відповідних законодавчих актів» (далі — Закон).

На думку Президента України, положення Закону не відповідають вимогам статей 1, 3, 8, 13, 14, 41, 64 Конституції України, оскільки обмежують право власності на землю, тобто відстрочують термін реалізації права на земельні ділянки, земельні частки (паї) сільськогосподарського призначення.

Крім того, в конституційному поданні наголошується, що Законом допускається звуження змісту і обсягу права власності на земельні ділянки, земельні частки (паї) порівняно з попередньою редакцією пунктів 14, 15 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України, що суперечить статті 22 Конституції України.

2. Друга колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 5 лютого 2008 року відмовила у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

3. Вирішуючи питання щодо припинення розгляду конституційного подання, Конституційний Суд України виходить з такого.

До Конституційного Суду України 14 лютого 2008 року надійшла письмова заява Президента України про відкликання зазначеного конституційного подання.

Відповідно до частини першої статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційне подання може бути відкликано за письмовою заявою суб'єкта, який його направив до Конституційного Суду України, в будь-який час до дня розгляду на пленарному засіданні Конституційного Суду України.

Згідно з § 51¹ Регламенту Конституційного Суду України Конституційний Суд України припиняє розгляд конституційного подання, якщо після прийняття ухвали Колегії суддів Конституційного Суду України про відмову у відкритті провадження у справі суб'єкт права на конституційне подання письмовою заявою відповідно до статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» відкликав конституційне подання.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 44, 50, 52 Закону України «Про Конституційний Суд України», § 51¹ Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

ухвалив:

1. Припинити розгляд конституційного подання Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Земельного кодексу України щодо заборони продажу земель сільськогосподарського призначення до прийняття відповідних законодавчих актів» від 19 грудня 2006 року № 490–V на підставі статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» у зв'язку з письмовою заявою Президента України про відкликання його подання.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянки Вернігор Катерини Володимирівни щодо офіційного тлумачення положень абзацу другого статті 2, пункту 2 статті 4 Закону України «Про третейські суди» та пункту 2 частини першої статті 152 Цивільного процесуального кодексу України

м. Київ
28 лютого 2008 року
№ 10-у/2008

Справа № 2-10/2008

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижак Андрія Андрійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича — доповідача,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Мачужак Ярослави Василівни,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,

розглянув на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянки Вернігор Катерини Володимирівни щодо офіційного тлумачення положень абзацу другого статті 2, пункту 2 статті 4 Закону України «Про третейські суди» від 11 травня 2004 року № 1701-IV (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 35, ст. 412) та пункту 2 частини першої статті 152 Цивільного процесуального кодексу України від 18 березня 2004 року № 1618-IV (Відомості Верховної Ради України, 2004 р., № 40-42, ст. 492).

Заслухавши суддю-доповідача Кампа В. М. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Громадянка Вернігор К. В. звернулася до Конституційного Суду України з клопотанням дати офіційне тлумачення положень абзацу другого статті 2, пунк-

ту 2 статті 4 Закону України «Про третейські суди» (далі — Закон) та пункту 2 частини першої статті 152 Цивільного процесуального кодексу України (далі — ЦПК України).

Необхідність в офіційному тлумаченні зазначених положень суб'єкт права на конституційне звернення обґрунтовує тим, що суди загальної юрисдикції при розгляді справ однієї категорії та за однакових юридичних обставин по-різному вирішують питання забезпечення позову при прийнятті рішення про заборону третейським судам проводити розгляд цивільних справ, що призвело до порушення його конституційних прав і свобод.

Автор конституційного звернення зазначає, що громадянин Мікуліч І. О. 22 травня 2006 року на підставі третейської угоди звернувся з позовом до постійно діючого третейського суду Асоціації «МІАР-ТС» про стягнення з Вернігор К. В. суми позики на підставі укладеного між ними договору. Позов був прийнятий цим судом до провадження і призначений до розгляду.

У липні 2006 року Вернігор К. В. звернулася до Приморського районного суду міста Одеси з позовом до Мікуліча І. О. про визнання третейської угоди та договору позики недійсними, а також із заявою про вжиття заходів щодо забезпечення позову шляхом заборони третейському суду проводити розгляд справи про стягнення суми позики. Ухвалою Приморського районного суду міста Одеси від 6 липня 2006 року у задоволенні заяви Вернігор К. В. було відмовлено на підставі того, що вжиття заходів щодо забезпечення позову шляхом заборони третейському суду проводити розгляд справи суперечить принципу незалежності третейських суддів та підкорення їх тільки законіві.

Одночасно, як на доказ неоднозначного застосування судами положень Закону та ЦПК України, суб'єкт права на конституційне звернення посилається на те, що Малиновським районним судом міста Одеси 4 травня 2006 року в аналогічній справі за заявою Калганової С. С. було прийнято ухвалу, якою заборонено постійно діючому третейському суду Асоціації «МІАР-ТС» проводити розгляд цивільної справи.

Отже, на думку Вернігор К. В., у зв'язку з тим, що Приморським та Малиновським районними судами міста Одеси при розгляді справ однієї категорії та за однакових юридичних обставин були прийняті протилежні рішення, є підстави стверджувати про неоднозначність застосування судами положень Закону та ЦПК України, що призвело до порушення її права на забезпечення позову шляхом заборони третейському суду розглядати цивільну справу.

2. Третя колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 13 лютого 2008 року відмовила у відкритті конституційного провадження у цій справі на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України», та невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному зверненні.

3. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у цій справі, Конституційний Суд України виходить з такого.

Згідно зі статтею 94 Закону України «Про Конституційний Суд України» підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав і свобод.

Аналіз конституційного звернення та доданих до нього судових ухвал свідчить про відсутність неоднозначного застосування судами положень абзацу другого статті 2, пункту 2 статті 4 Закону та пункту 2 частини першої статті 152 ЦПК України.

Ухвалою від 7 грудня 2006 року Апеляційний суд Одеської області на підставі пункту 3 частини першої статті 312 ЦПК України скасував ухвалу Малиновського районного суду міста Одеси від 4 травня 2006 року, яку автор клопотання навів як доказ неоднозначного застосування судами вказаних положень, і передав справу на новий розгляд до того ж суду першої інстанції.

Інших доказів, які свідчили б про неоднозначне застосування положень абзацу другого статті 2, пункту 2 статті 4 Закону та пункту 2 частини першої статті 152 ЦПК України, суб'єктом права на конституційне звернення не наведено.

Таким чином, конституційне звернення Вернігор К. В. не відповідає вимогам пункту 4 частини другої статті 42 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження відповідно до пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 13, 42, 45, 50, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянки Вернігор Катерини Володимирівни щодо офіційного тлумачення положень абзацу другого статті 2, пункту 2 статті 4 Закону України «Про третейські суди» від 11 травня 2004 року № 1701-IV та пункту 2 частини першої статті 152 Цивільного процесуального кодексу України від 18 березня 2004 року № 1618-IV на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про припинення конституційного провадження у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) указів Президента України «Про Державне управління справами», «Питання Державного управління справами», «Про Положення про Державне управління справами»

м. Київ
9 січня 2008 року
№ 1-уп/2008

Справа № 1-1/2008

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижак Андрія Андрійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича — доповідача,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) указів Президента України «Про Державне управління справами» від 23 лютого 2000 року № 278, «Питання Державного управління справами» від 21 березня 2000 року № 474, «Про Положення про Державне управління справами» від 17 грудня 2002 року № 1180.

Заслухавши суддю-доповідача Ткачука П. М. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — 55 народних депутатів України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), укази Президента

України «Про Державне управління справами» від 23 лютого 2000 року № 278, «Питання Державного управління справами» від 21 березня 2000 року № 474, «Про Положення про Державне управління справами» від 17 грудня 2002 року № 1180 (далі — укази).

Народні депутати України стверджують, що положення указів Президента України наділяють Державне управління справами статусом спеціального державного органу з матеріально-технічного та іншого забезпечення діяльності Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Ради національної безпеки і оборони України, інших державних органів, якому передаються в управління відповідні об'єкти державної власності, що забезпечують діяльність зазначених органів державної влади. Створивши спеціальний державний орган, який за функціональними завданнями має належати до системи органів виконавчої влади, Президент України, на думку авторів клопотання, вийшов за рамки своїх повноважень і порушив статті 1, 5, 6, 8, 19, пункт 7 частини першої статті 92, статтю 102, пункти 28, 31 частини першої статті 106, статтю 113, пункт 5 статті 116 Конституції України.

У конституційному поданні також зазначається, що Указ Президента України «Про Державне управління справами» суперечить Закону України «Про правовий режим майна, що забезпечує діяльність Верховної Ради України» від 13 грудня 1996 року № 594/96-ВР, а окремі норми Положення про Державне управління справами не відповідають статтям 32, 39 Закону України «Про власність» від 7 лютого 1991 року № 697-XII і порушують норму пункту 2 Постанови Верховної Ради України «Про питання управління державним майном, яке забезпечує діяльність Верховної Ради України» від 11 травня 2000 року № 1711-III.

2. Перша колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 10 вересня 2003 року відкрила конституційне провадження у цій справі.

3. Конституційний Суд України, вирішуючи питання, порушені у конституційному поданні, виходить з такого.

3.1. Під час розгляду справи Конституційним Судом України Президент України видав низку указів «Про внесення змін до Указу Президента України від 17 грудня 2002 року № 1180 та скасування Указу Президента України від 18 жовтня 2004 року № 1258» від 12 травня 2005 року № 780, «Питання Державного управління справами» від 23 січня 2007 року № 33, «Про внесення змін до Положення про Державне управління справами» від 19 лютого 2007 року № 128, відповідно втратили чинність такі норми Положення про Державне управління справами (далі — Положення):

— абзацу першого пункту 1, абзаців другого, четвертого пункту 3, підпункту 5 пункту 4, оскільки їх викладено у новій редакції;

— пункту 5 в частині щодо можливості передачі Державному управлінню справами об'єктів державної власності, що забезпечують діяльність Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, у зв'язку з виключенням слів «Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України».

Згідно з правовою позицією Конституційного Суду України його юрисдикція поширюється лише на чинні нормативно-правові акти (Рішення Конституційного Суду України від 14 листопада 2001 року № 15-рп/2001).

Із внесенням змін до оспорюваних указів Президента України виникли підстави, які вказують на невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

3.2. Автори клопотання, посилаючись на абзаци другий, п'ятий, сьомий, восьмий підпункту 15 пункту 4 Положення та пункт 7 частини першої статті 92, пункт 5 статті 116 Конституції України, стверджують, що «Державне управління справами не може вирішувати питання відчуження державного майна», але не обґрунтовують невідповідність зазначених норм Положення Конституції України.

Крім того, в конституційному поданні не зазначається правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності в цілому оспорюваних указів Президента України, а лише наводяться положення частини другої статті 19, пункту 7 частини першої статті 92, пункту 28 частини першої статті 106, частини першої статті 113, пункту 5 статті 116 Конституції України, яким, як вважають народні депутати України, не відповідають укази.

Питання щодо перевірки відповідності указів окремим законам України, підзаконним актам та відповідності деяких норм Положення «функціональним завданням» Державного управління справами, яке також порушується в конституційному поданні, не належить до повноважень Конституційного Суду України.

Враховуючи наведене, Конституційний Суд України дійшов висновку, що згідно з § 51 Регламенту Конституційного Суду України провадження у справі підлягає припиненню на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» через невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України», та невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтею 13, пунктом 4 частини другої статті 39, пунктами 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України», § 51 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

ухвалив:

1. Припинити конституційне провадження у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) указів Президента України «Про Державне управління справами» від 23 лютого 2000 року № 278, «Питання Державного управління справами» від 21 березня 2000 року № 474, «Про Положення про Державне управління справами» від 17 грудня 2002 року № 1180 на підставі пунктів 2, 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Конституцією України,

Законом України «Про Конституційний Суд України», та непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про припинення конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 14 серпня 1996 р. № 944 та від 9 жовтня 1996 р. № 1247»

м. Київ
10 січня 2008 року
№ 3-уп/2008

Справа №1-7/2008

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижак Андрія Андрійовича — головуєчого, доповідача,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 14 серпня 1996 р. № 944 та від 9 жовтня 1996 р. № 1247» від 20 вересня 2006 року № 1336.

Заслухавши суддю-доповідача Стрижака А. А. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В :

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — порушив питання щодо відповідності Конституції України Постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 14 серпня 1996 р. № 944 та від 9 жовтня 1996 р. № 1247» від 20 вересня 2006 року № 1336 (далі — Постанова).

Президент України Указом від 16 жовтня 2006 року № 880 згідно з пунктом 15 частини першої статті 106 Конституції України зупинив дію Постанови та одночасно звернувся до Конституційного Суду України з конституційним поданням.

Постановою внесено зміни до постанов Кабінету Міністрів України «Про створення Державної компанії з експорту та імпорту продукції і послуг військового та спеціального призначення» від 14 серпня 1996 року № 944 та «Питання Державної компанії з експорту та імпорту продукції і послуг військового та спеціального призначення» від 9 жовтня 1996 року № 1247 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 25 вересня 1999 року № 1782).

На думку автора клопотання, положення Постанови не узгоджуються з нормами Конституції України, відповідно до яких Президент України забезпечує національну безпеку України, здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони (пункти 1, 17 частини першої статті 106), а Рада національної безпеки і оборони України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України (частина перша статті 107).

Президент України також вважає, що Кабінет Міністрів України, видаючи Постанову, діяв усупереч статті 8 Конституції України, згідно з якою нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй, частині другій статті 6, частині другій статті 19, які зобов'язують органи державної влади здійснювати свої повноваження у встановлених Конституцією України межах та діяти на її підставі.

2. 22 березня 2007 року Третя колегія суддів Конституційного Суду України відкрила конституційне провадження у цій справі.

Конституційний Суд України Ухвалою від 17 травня 2007 року № 18-уп/2007 постановив провести розгляд справи на пленарному засіданні Конституційного Суду України у формі письмового слухання.

3. Під час розгляду справи Конституційним Судом України Постановою Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2007 року № 1403 Постанову було скасовано.

За змістом статей 150, 152 Конституції України до повноважень Конституційного Суду України належить вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність) лише чинних актів органів, визначених у пункті 1 частини першої статті 150 Основного Закону України. Таким чином, виникли підстави, які вказують на непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні, оскільки його юрисдикція не поширюється

на нормативно-правові акти, що втратили чинність (Рішення Конституційного Суду України від 14 листопада 2001 року № 15-рп/2001).

У зв'язку з тим, що Постанова втратила чинність, конституційне провадження у цій справі підлягає припиненню на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

Необхідно зазначити, що до Конституційного Суду України 28 грудня 2007 року надійшла письмова заява Президента України про відкликання та повернення цього конституційного подання щодо конституційності Постанови.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 152 Конституції України, статтею 13, пунктом 3 статті 45, статтею 51 Закону України «Про Конституційний Суд України», § 51 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Припинити конституційне провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 14 серпня 1996 р. № 944 та від 9 жовтня 1996 р. № 1247» від 20 вересня 2006 року № 1336 на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — непідвідомчість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

**УХВАЛА
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

про припинення конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Питання контролю та забезпечення діяльності органів та підрозділів Міністерства внутрішніх справ»

м. К и ї в
10 січня 2008 року
№ 4-уп/2008

Справа № 1-9/2008

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижак Андрія Андрійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,

Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича,
Маркуш Марії Андріївни,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича — доповідача,

розглянув на пленарному засіданні справу за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Питання контролю та забезпечення діяльності органів та підрозділів Міністерства внутрішніх справ» від 25 травня 2007 року № 774 (Офіційний вісник України, 2007 р., № 39, ст. 1561).

Заслухавши суддю-доповідача Шишкіна В. І. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Суб'єкт права на конституційне подання — Президент України — звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною), Постанову Кабінету Міністрів України «Питання контролю та забезпечення діяльності органів та підрозділів Міністерства внутрішніх справ» від 25 травня 2007 року № 774 (далі — Постанова). Указом Президента України від 11 червня 2007 року № 515 дію Постанови зупинено.

Автор конституційного подання вважає, що Кабінет Міністрів України, видавши Постанову, перевищив свої повноваження і порушив вимоги пунктів 1, 17 частини першої статті 106, частини третьої статті 106, частини третьої статті 113, пункту 1 статті 116, частини першої статті 117, статті 95, частини другої статті 6, частини другої статті 19 Конституції України та проігнорував Указ Президента України «Про приведення системи управління внутрішніми військами у відповідність із Конституцією України» від 25 травня 2007 року № 474, за яким внутрішні війська виведено з підпорядкування Міністра внутрішніх справ України і підпорядковано Президентові України.

2. Друга колегія суддів Конституційного Суду України 11 липня 2007 року відкрила конституційне провадження у цій справі.

Конституційний Суд України Ухвалою від 25 жовтня 2007 року № 42-уп/2007 ухвалив провести розгляд справи на пленарному засіданні Конституційного Суду України у формі письмового слухання.

3. Вирішуючи питання щодо подальшого розгляду справи, Конституційний Суд України виходить з такого.

Відповідно до правової позиції Конституційного Суду України його юрисдикція поширюється лише на чинні нормативно-правові акти (Рішення Конституційного Суду України від 14 листопада 2001 року № 15-рп/2001). Під час розгляду справи на пленарному засіданні Конституційного Суду України Постановою 24 грудня 2007 року було скасовано Постановою Кабінету Міністрів України «Про скасування актів Кабінету Міністрів України, дію яких зупинено указами Президента України» № 1403 (пункт 16 Переліку актів Кабінету Міністрів України, дію яких зупинено указами Президента України, що скасовуються). За таких обставин практична необхідність у розгляді конституційного подання відпала.

Враховуючи наведене, Конституційний Суд України вважає, що відповідно до пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» є підстава для припинення конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови — невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 45, 51 Закону України «Про Конституційний Суд України», § 51 Регламенту Конституційного Суду України Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Припинити конституційне провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Питання контролю та забезпечення діяльності органів та підрозділів Міністерства внутрішніх справ» від 25 травня 2007 року № 774 на підставі пункту 3 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» — невідомість Конституційному Суду України питань, порушених у конституційному поданні.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

УХВАЛА КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про припинення конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання Одеського ордена Леніна інституту Сухопутних військ»

м. Київ
22 січня 2008 року
№ 5-уп/2008

Справа № 1-17/2008

Конституційний Суд України у складі суддів:

Стрижак Андрія Андрійовича — головуючого,
Бринцева Василя Дмитровича,
Головіна Анатолія Сергійовича,
Джуня В'ячеслава Васильовича,
Дідківського Анатолія Олександровича,
Домбровського Івана Петровича,
Кампа Володимира Михайловича,
Колоса Михайла Івановича,
Лилака Дмитра Дмитровича — доповідача,
Маркуш Марії Андріївни,
Мачужак Ярослави Василівни,
Овчаренка В'ячеслава Андрійовича,
Стецюка Петра Богдановича,
Ткачука Павла Миколайовича,
Шишкіна Віктора Івановича,

розглянув на пленарному засіданні питання про припинення конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання Одеського ордена Леніна інституту Сухопутних військ» від 5 вересня 2007 року № 1104 (Офіційний вісник України, 2007 р., № 67, ст. 2589).

Заслухавши суддю-доповідача Лилака Д. Д. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

установив:

1. Відповідно до пункту 15 частини першої статті 106 Конституції України Президент України Указом від 20 вересня 2007 року № 898/2007 зупинив дію Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання Одеського ордена Леніна

інституту Сухопутних військ» від 5 вересня 2007 року № 1104 (далі — Постанова) та одночасно звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати її такою, що не відповідає Конституції України.

Постановою було відновлено Одеський орденна Леніна інститут Сухопутних військ і передбачено, що курсанти Військового інституту Одеського національного політехнічного університету продовжуватимуть навчання у відновленому інституті (пункти 1, 2). Міністерству оборони України доручалося здійснити заходи щодо відновлення навчального процесу в Одеському орденна Леніна інституті Сухопутних військ на кафедрах і факультетах, які функціонували до прийняття рішення щодо його ліквідації (пункт 3).

На думку Президента України, Постанова не відповідає завданням щодо реформування та розвитку Збройних Сил України, визначеним Указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 9 грудня 2005 року «Про Державну програму розвитку Збройних Сил України на 2006–2011 роки» від 27 грудня 2005 року № 1862–25т, який видано згідно зі статтею 106 Конституції України та на виконання законів України «Про основи національної безпеки України», «Про організацію оборонного планування».

Суб'єкт права на конституційне подання ззначає, що ця Постанова не дає можливості ефективно оптимізувати систему військової освіти відповідно до сучасних завдань, структури та чисельності Збройних Сил України.

Президент України вказує, що відновлений Одеський орденна Леніна інститут Сухопутних військ, штат та навчально-матеріальна база якого значно скорочені (у тому числі озброєння, військова техніка та підрозділи забезпечення), не може забезпечувати підготовку військових фахівців для виконання сучасних завдань Збройних Сил України і це створює загрозу національній безпеці України.

Як стверджує автор клопотання, Постанова суперечить Конституції України, за якою: забезпечення захисту суверенітету і територіальної цілісності України визнається найважливішою функцією держави (стаття 17); на Кабінет Міністрів України покладено здійснення заходів щодо забезпечення обороноздатності і національної безпеки України (пункт 7 статті 116) і у своїй діяльності він зобов'язаний керуватися Конституцією та законами України і, зокрема, указами Президента України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України (частина третя статті 113); нормативно-правові акти мають прийматися на основі Конституції України і відповідати їй (частина друга статті 8).

2. Перша колегія суддів Конституційного Суду України Ухвалою від 6 листопада 2007 року відкрила конституційне провадження у цій справі і визнала за доцільне провести її розгляд на пленарному засіданні Конституційного Суду України у формі усного слухання із залученням суб'єкта права на конституційне подання, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства оборони України, їх представників.

3. Вирішуючи питання щодо припинення провадження у справі, Конституційний Суд України виходить з такого.

До Конституційного Суду України 29 грудня 2007 року надійшла письмова заява Президента України про відкликання зазначеного конституційного подання у

зв'язку з тим, що Указом «Про визнання таким, що втратив чинність, Указу Президента України від 20 вересня 2007 року № 898 «Про зупинення дії постанови Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2007 року № 1104» від 28 грудня 2007 року № 1321/2007 глава держави визнав таким, що втратив чинність, Указ від 20 вересня 2007 року № 898/2007.

Частиною першою статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» передбачено, що конституційне подання може бути відкликане за письмовою заявою суб'єкта, який його направив до Конституційного Суду України, в будь-який час до дня розгляду на пленарному засіданні Конституційного Суду України.

Відповідно до пункту 2 § 51 Регламенту Конституційного Суду України Конституційний Суд України припиняє конституційне провадження у справі, якщо після відкриття провадження у справі, але до початку розгляду справи по суті на пленарному засіданні, суб'єкт права на конституційне подання письмовою заявою відповідно до статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» відкликав конституційне подання.

Таким чином, підстав для розгляду справи Конституційним Судом України немає.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 153 Конституції України, статтями 13, 44, 51 Закону України «Про Конституційний Суд України», пунктом 2 § 51 Регламенту Конституційного Суду України, Конституційний Суд України

УХВАЛИВ:

1. Припинити конституційне провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання Одеського ордена Леніна інституту Сухопутних військ» від 5 вересня 2007 року № 1104 на підставі статті 44 Закону України «Про Конституційний Суд України» — у зв'язку з письмовою заявою суб'єкта права на конституційне подання про відкликання подання.

2. Ухвала Конституційного Суду України є остаточною.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

ЗОВНІШНІ ЗВ'ЯЗКИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

(січень — березень 2008 року)

СІЧЕНЬ

15 січня	зустріч Голови Конституційного Суду України А. Стрижака зі співповідачами Моніторингового комітету Парламентської асамблеї Ради Європи
18 січня	зустріч Голови Конституційного Суду України А. Стрижака з Надзвичайним і Повноважним Послом Австрійської Республіки в Україні Маркусом Вукетичем
23 січня	зустріч суддів Конституційного Суду України з Головою Верховної Ради України А. Яценюком
30 січня	зустріч Голови Конституційного Суду України А. Стрижака з Надзвичайним і Повноважним Послом Республіки Корея в Україні Хо Сун Чьолом

ЛЮТИЙ

13 лютого	зустріч Голови Конституційного Суду України А. Стрижака з керівником проєктів Німецького Фонду міжнародного правового співробітництва, керівником представництва Фонду в Києві та Мінську Штефаном Хюльсхорстером
------------------	---

БЕРЕЗЕНЬ

14–15 березня	Голова Конституційного Суду України А. Стрижак та судді Конституційного Суду України В. Кампо та М. Колос брали участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми становлення і розвитку конституційної держави в Україні», організованій на базі Хмельницького університету управління та права спільно з Конституційним Судом України, іншими органами державної влади та науковими закладами. У рамках конференції відбулося відкриття меморіальної дошки на честь першого Голови Конституційного Суду України Л. П. Юзькова на одному з корпусів університету
20 березня	зустріч Голови Конституційного Суду України А. Стрижака з Генеральним секретарем Ради Європи Террі Девісом
26 березня	зустріч Голови Конституційного Суду України А. Стрижака з Верховним Комісаром ОБСЄ у справах національних меншин Кнотом Воллебеком

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Застосування та інтерпретація стандартів (принципів) правової держави в конституційному судочинстві

В. Бринцев,
суддя Конституційного Суду України

І. Андрущенко,
помічник судді Конституційного Суду України

*«Правова держава — ідеальний тип держави,
вся діяльність якої підпорядкована праву...»*

(з пропозицій до преамбули національної доктрини правової держави)

Протягом багатомісячної історії у світовій юридичній думці так і не вироблено єдиних підходів щодо шляхів запровадження концепції правової держави у діючі моделі державного устрою. Більшість сучасних дослідників багато уваги приділяє аналізу середньовічних поглядів (уявлень) на процес державотворення на базі ідей правової держави, піддаючи критиці ті чи інші постулати Платона, Арістотеля, Гоббса, Локка, Руссо, Монтеск'є, проте не намагаючись адаптувати їх вчення до реалій сьогодення¹.

Конституція України, проголосивши Україну демократичною, соціальною, правовою державою (стаття 1), заклала передумови для розбудови держави, головним призначенням якої є максимально повне забезпечення юридичними засобами охорони і захисту прав людини і громадянина за рахунок зв'язаності держави правом².

Однак від декларування конституційних приписів до реального втілення їх у життя пролягає довгий і тернистий шлях, що складається з кількох етапів. Насамперед, це розробка національної доктрини правової держави, її удосконалення (модернізація) з урахуванням потреб суспільства. Наступний етап — законодавче забезпечення дії всіх без винятку принципів (засад) правової держави. І найголовнішим етапом є втілення досконалої законодавчої бази у всі сфери діяльності державних органів, громадських організацій та інших суб'єктів соціуму.

Практично на всіх цих трьох етапах діє система конституційного судового контролю, яка оперативно вносить корективи як у доктринальні (базові) засади, так і у конкретні законодавчі норми.

¹ Див. наприклад: Швець Е. Е. Гражданское общество и правовое государство: политологический дискурс // Держава і право. — 2000. — Вип.: 9. — С. 517–527; Кисельов Ю. Ю. Концепція правової держави як напрям демократичного праворозуміння // Держава і право. — 2000. — Вип.: 7. — С. 40–48 та ін.

² Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. — К.: «Укр. енцикл.», 2003. — Т. 5: П-С. — С. 36.

Слід визнати, що основою сучасної доктрини правової держави є вчення прадавніх філософів, добудоване і модернізоване вченими-юристами. Еволюція головних доктринальних положень та їх особливості на головних етапах розвитку суспільства з урахуванням національних особливостей деякою мірою досліджені як у роботах, присвячених окремим питанням¹, так і в працях загальнофілософського характеру. При цьому увага слушно звертається на об'єктивне існування декількох концепцій правової держави і зроблено закономірний висновок, що в суспільстві, яке не досягло високого рівня правового розвитку, немає підстав вести мову про побудову правової держави².

Труднощі розбудови державності в країнах СНД, що проголосили себе правовими державами, головним чином зумовлені кількома спільними для всіх пострадянських країн чинниками: по-перше, неналежним рівнем розвитку правової свідомості суспільства, по-друге, відсутністю досвіду розробки впровадження законодавчої бази, яка відповідала б стандартам правової держави, і по-третє, відсутністю офіційно затверджених (прийнятих) на державному рівні національних доктрин і концепцій побудови і подальшого розвитку моделей держави, закріплених у національних конституціях.

Проблеми сучасного праворозуміння головних постулатів цього вчення багато в чому пояснюються відсутністю результатів наукових досліджень на рівні висновків і рекомендацій щодо законодавчого забезпечення дії принципів правової держави на сучасному етапі розвитку кожної держави.

Президент Академії правових наук України В. Тацій вважає, що правова наука не завжди пропонує науково-практичні моделі нормативного регулювання тих чи інших галузей права, які повністю відповідали б міжнародним стандартам, зокрема стандартам захисту прав, основних свобод та інтересів людини і громадянина³.

Політико-правовий аналіз стану реалізації в державі положень статті 1 Конституції України дає підстави для висновку про необхідність невідкладної розробки національної наукової доктрини, а потім і концепції побудови правової держави в Україні.

Існування єдиної для всіх держав СНД доктрини (на рівні концепції) як програми правового розвитку суспільства унеможливорюється особливостями історичного і культурного розвитку, станом дотримання у конкретних державах демократичних, політичних і правових традицій⁴.

Однак це не свідчить про відсутність загального фундаменту для розробки вченими держав СНД модельної доктрини сучасної правової держави, яка може

¹ Так, наприклад, співвідношенню понять «соціальна держава» і «правова держава» присвячені численні роботи О. В. Скрипнюка, зокрема його монографія: Соціальна, правова держава в Україні (проблеми теорії і практики). — Київ. — 2000. — 599 с.

² Ударцев С. Ф. Правовое государство: смысловые грани доктрины (из истории философии права) // Научные труды. — Адилет (Алматы). — 1(9). — 2001. — С. 5–35.

³ Тацій В. Я. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини — головний конституційний обов'язок демократичної, правової, соціальної держави // Вісник Академії правових наук України. — 2000. — 4(23). — С. 3–18.

⁴ Лазарев В. В. Общая теория права и государства: Учебник. — 2-е изд. перераб. и доп. — М., 1996. — 472 с.

бути використана для прийняття національних концепцій у кожній з пострадянських країн.

Підґрунтям для продовження комплексних політико-правових досліджень у цьому напрямі є науковий спадок видатних філософів та юристів Російської імперії: Н. Алексєєва, Н. Бердяєва, Ю. Гамбарова, В. Гессена, Б. Кістяківського, С. Котляревського, А. Коні, П. Новгородцева, Л. Петражицького, В. Соловйова та багатьох інших.

За радянських часів, з огляду на диктатуру пролетаріату, теорія правової держави дійсно не була актуальною. Однак з прийняттям на XIX Всесоюзній партійній конференції КПРС (1988 рік) резолюції про необхідність побудови соціалістичної правової держави відновлюються публікації і наукові дослідження цієї проблематики¹. З того часу декларуються п'ять головних принципів соціалістичної правової держави: панування закону; зв'язаність держави та її органів законом; непорушність свободи особи, її прав та інтересів; взаємовідповідальність держави і особи; наявність ефективних форм контролю та нагляду за реалізацією у суспільстві законів та інших нормативно-правових актів.

За останні два десятиріччя перелічені принципи отримали нове змістове навантаження. Деякі з них відчутно змінилися за правовою суттю, інші змінили своє правове значення, отримали нову інтерпретацію. Насамперед, це стосується заміни принципу верховенства закону на принцип верховенства права², а також виокремлення деяких з них у самостійну групу.

Нині основні суперечки точаться навколо класифікації всіх принципів правової держави, визначення їх головних ознак та узгодження основоположних понять (визначень). Так, В. Лазарєв до головних ознак відносить ідею народного суверенітету³. Посилаючись на висновок Венеціанської комісії Ради Європи від 7–8 березня 1997 року, А. Заєць серед найважливіших елементів правової держави називає найвищу юридичну силу конституційних норм, їх пряму дію, принцип поділу влади⁴. О. Михайленко говорить про систему ознак правової держави, не виділяючи серед них головні і другорядні, разом з тим цілком слушно зазначає, що у світі ще не створено жодної дійсно правової держави⁵. Але найуживанішим у цьому контексті є визнання ознак правової держави як її принципів⁶.

¹ Кудрявцев В., Лукашова Е. Социалистическое правовое государство // Коммунист. — 1988. — № 11. — С. 44–57.; Лившиц Р. П. Право и закон в социалистическом правовом государстве // Советское государство и право. — 1989. — № 3. — С. 15.

² Найдетальніший сучасний аналіз перелічених понять і розширене визначення ролі для побудови правової держави принципу верховенства права див.: Головатий С. Верховенство права / У трьох книгах / — Київ: Фенікс. — 2006. — 1746 с.

³ Общая теория права и государства: Учебник / Под ред. В. В. Лазарева. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Юрист, 1999. — 520 с. — С. 424.

⁴ Заєць А. Формування ідеї правової державності в процесі створення нової Конституції України (1994–1996 рр.) // Вісник Академії правових наук України. — 1999. — № 1. — С. 116–117.

⁵ Михайленко О. Р., Осипова Н. П. До питання про концепцію системи ознак правової держави // Актуальні проблеми формування правової держави в Україні: У 2-х ч.: Ч. 1. — Х., 2000. — С. 76–78.

⁶ Нижник Н. Державна влада та ідеї правової держави в умовах реалізації Конституції України // Укр. Акад. держ. управління при Президентіві України: Актуальні питання втілення в життя положень Конституції України: Збірник наукових праць. — 1999. — Вип.: 1. — С. 131–133.

Слід зазначити, що й у межах однієї юридичної (соціально-філософської) школи відсутня єдність поглядів щодо головних ознак правової держави та їх класифікації, натомість є суттєві розбіжності у використанні понятійного апарату.

С. Максимов основними рисами правової держави в першу чергу вважає верховенство природних і невідчужуваних прав людини і громадянина, верховенство правового закону. Він наголошує, що закон є вищим джерелом права і що не кожний, а тільки який не суперечить правам і свободам людини і громадянина, може бути правовим¹. Н. Осипова говорить про ознаки правової держави, виділяючи серед головних: гармонійне поєднання публічного і приватного права; демократизм як принцип формування і діяльності органів влади та будь-яких політико-правових інститутів; дотримання на практиці стандартів громадянського суспільства та міжнародних стандартів прав і свобод людини².

Останнім часом застосовується декілька методологічних підходів для класифікації головних ознак правової держави. У більшості з них автори відходять від системи конституційних норм і викладають їх шляхом комплексного, узагальненого визначення у формі певних правил поведінки держави і особи.

Т. Андрусак до групи соціально-змістовних ознак правової держави відносить: закріплення в законодавстві основних прав людини; панування законів, що виражають волю більшості населення; реалізацію принципу «особі дозволено все, що не заборонено законом, а державним органам тільки те, що прямо передбачено законом»; високий рівень загальної правової культури громадян; наявність взаємовідповідальності особи і держави³.

Припинити дискусію стосовно побудови системи ознак (принципів) правової держави може лише чітка наукова доктрина і офіційне затвердження концепції — своєрідної програми наукових досліджень та законодавчого процесу у країні. Структуру такої концепції (програми) доцільно побудувати відповідно до конституційних засад (основ, норм), що безпосередньо забезпечують дію тих чи інших ознак правової держави.

Аналіз впливу Конституційного Суду України на формування правової держави здійснив П. Євграфов, який наголосив, що Конституційний Суд України, визнаючи закони, інші нормативно-правові акти або їх окремі положення неконституційними, удосконалює чинну систему законодавства, позбавляє її застарілих актів та юридичних норм⁴.

Визнаючи модель правової держави однією з форм організації (функціонування) громадянського суспільства, слід мати на увазі, що на рубежі 2-го і 3-го тисячоліть вона є домінуючою і прийнятою більшістю держав світу з певними кореляціями, зумовленими національними традиціями та станом розвитку суспільства у тій чи іншій країні.

¹ Максимов С. І. Ціннісні передумови соціальної ефективності політико-правових інститутів / Політико-правові інститути сучасності: структура, функції, ефективність. — Київ. — 2005. — С. 23.

² Осипова Н. П. Проблеми соціальної ефективності політико-правових інститутів: системний і функціональний підходи / Там само. — С. 54.

³ Андрусак Т. Г. Теорія держави і права / Юриспруденція он-лайн: Демократична правова держава (<http://www.lawyer.org.ua/?i=174>)

⁴ Євграфов П. Вплив Конституційного Суду України на формування громадянського суспільства і правової держави // Вісник Конституційного Суду України. — 2001. — № 5. — С. 36–41.

Всебічний аналіз положень Конституції України дає підстави побудувати систему конституційних норм, які безпосередньо відтворюють загальновизнані міжнародним правом стандарти правової держави, і класифікувати їх за своєю правовою природою на п'ять груп.

У практиці конституційного судочинства практично кожна з ознак, включених до цієї системи, отримала своє змістове навантаження і додаткову інтерпретацію.

Слід зазначити, що здебільшого позиція Конституційного Суду України лише ґрунтується на конституційних нормах, окремі положення яких він визнає принципами правової держави, однак не бере на себе відповідальності щодо формулювання (визначення) окремих ознак (принципів), не проголошених Конституцією України. Разом з тим детальний аналіз конституційного судового права¹ дає підстави стверджувати, що у певних випадках у рішеннях Конституційного Суду України проголошено положення, які є самостійними, додатковими ознаками (принципами) правової держави.

У сучасних моделях державного устрою процес добудови системи стандартів правової держави без участі органів конституційного контролю практично неможливий. Інтерпретаційний правовий акт як одне із джерел права найповніше розкриває дух правової норми і оперативно впливає на процеси законотворення в державі. Разом з тим це колективне інтелектуальне надбання має використовуватись для розробки фундаментальних засад подальшого законотворчого процесу.

З метою з'ясування ролі Конституційного Суду України у формуванні концептуальних засад правової держави звернімося до конкретних правових позицій Суду у рамках запропонованої класифікації системи конституційних принципів, поділених на п'ять груп:

1. Принципи, що декларують загальнолюдські цінності.

Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (частина третя статті 3 Конституції України).

«Зміст прав і свобод людини — це умови і засоби, які визначають матеріальні та духовні можливості людини, необхідні для задоволення потреб її існування і розвитку. Обсяг прав людини — це кількісні показники відповідних можливостей, які характеризують його множинність, величину, інтенсивність і ступінь прояву та виражені у певних одиницях виміру.

Звуження змісту прав і свобод означає зменшення ознак, змістових характеристик можливостей людини, які відображаються відповідними правами та свободами, тобто якісних характеристик права. Звуження обсягу прав і свобод — це зменшення кола суб'єктів, розміру території, часу, розміру або кількості благ чи будь-яких інших кількісно вимірюваних показників використання прав і свобод, тобто їх кількісної характеристики»².

Життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека людини визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (частина перша статті 3, статті 28, 29, 30 Конституції України).

¹ У даному контексті йдеться про те, що є підстави для визнання правових позицій Конституційного Суду України джерелом права, яке має іменуватись судовим правом (авторська позиція).

² Абзаци п'ятий, шостий пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 8-рп/2005 від 11 жовтня 2005 року (справа про рівень пенсії і щомісячного довічного грошового утримання) // Вісник Конституційного Суду України. — 2005. — № 5. — С. 41–46.

«Виходячи з того, що Україна є соціальною, демократичною і правовою державою (стаття 1 Конституції України), в якій життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека людини визнані найвищою соціальною цінністю (стаття 3 Конституції України), смертна кара як вид покарання має розглядатись як така, що не узгоджується з зазначеними положеннями Конституції України»¹.

Усі люди вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними і непорушними (статті 21, 23, 24 Конституції України).

«Поняття «обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина» в контексті частини першої статті 64 Конституції України слід розуміти як не передбачене конституційними нормами звуження обсягу прав і свобод, встановлення додаткових норм, якими нівелюється свобода об'єднання у політичні партії в порядку, визначеному відповідним законом, і які фактично перешкоджають створенню об'єднань громадян. Тому необхідно відрізнити поняття «обмеження основоположних прав і свобод» від прийнятого у законотворчій практиці поняття «фіксація меж самої сутності прав і свобод» шляхом застосування юридичних способів (прийомів), визнаючи таку практику допустимою, якщо додаткове унормування процесу створення політичних партій спеціальним законодавством ставить за мету не звужити обсяг прав і свобод, а уточнити зміст та регламентацію процедурних питань і окреслити загальні межі основоположних прав»².

2. Принципи, що декларують побудову державної влади.

Єдиним джерелом влади в Україні є народ (частина друга статті 5 Конституції України).

«Положення частини другої статті 5 Конституції України «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ» треба розуміти так, що в Україні вся влада належить народові. Влада народу є первинною, єдиною і невідчужуваною та здійснюється народом шляхом вільного волевиявлення через вибори, референдум, інші форми безпосередньої демократії у порядку, визначеному Конституцією та законами України, через органи державної влади та органи місцевого самоврядування, сформовані відповідно до Конституції та законів України.

Результати народного волевиявлення у визначених Конституцією та законами України формах безпосередньої демократії є обов'язковими»³.

Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами (частина третя статті 5, стаття 69 Конституції України).

¹ Абзац п'ятий пункту 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 11-рп/1999 від 29 грудня 1999 року (справа про смертну кару) // Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997–2001 / Відповід. ред. канд. юрид. наук П. Б. Євграфов. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — 512 с. — С. 497–503.

² Абзац другий пункту 10 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 2-рп/2007 від 12 червня 2007 року (справа про утворення політичних партій в Україні) // Вісник Конституційного Суду України. — 2007. — № 4. — С. 5–14.

³ Пункт 1 резолютивної частини Рішення Конституційного Суду України № 6-рп/2005 від 5 жовтня 2005 року (справа про здійснення влади народом) // Вісник Конституційного Суду України. — 2005. — № 5. — С. 26–31.

«Положення частини третьої статті 5 Конституції України «право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народом і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами» треба розуміти так, що тільки народ має право безпосередньо шляхом всеукраїнського референдуму визначати конституційний лад в Україні, який закріплюється Конституцією України, а також змінювати конституційний лад внесенням змін до Основного Закону України в порядку, встановленому його розділом XIII.

Належне виключно народом право визначати і змінювати конституційний лад в Україні не може бути привласнене у будь-який спосіб державою, її органами або посадовими особами»¹.

Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу, судову (стаття 6 Конституції України).

Доктринальний принцип здійснення державної влади в Україні на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу, судову розвинутий Конституційним Судом України у низці рішень².

Держава гарантує свободу політичної діяльності, не забороненої Конституцією і законами України (частина четверта статті 15 Конституції України).

Правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством (частина перша статті 19 Конституції України).

Ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази (стаття 60 Конституції України).

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 19 Конституції України).

¹ Пункт 2 резолютивної частини Рішення Конституційного Суду України № 6-рп/2005 від 5 жовтня 2005 року (справа про здійснення влади народом) // Вісник Конституційного Суду України. — 2005. — № 5. — С. 26–31.

² Див. наприклад: пункт 1 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 3-зп/1997 від 11 липня 1997 року (справа щодо конституційності тлумачення Верховною Радою України статті 98 Конституції України); пункт 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 7-рп/1998 від 2 червня 1998 року (справа про бюджет Автономної Республіки Крим на 1998 рік); абзац перший пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 6-рп/1999 від 24 липня 1999 року (справа про фінансування судів); абзац перший пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 2-рп/2000 від 10 лютого 2000 року (справа про ціни і тарифи на житлово-комунальні та інші послуги); абзац другий пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 7-рп/2000 від 27 квітня 2000 року (справа про тимчасове виконання обов'язків посадових осіб); підпункт 5.2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 19-рп/2001 від 21 грудня 2001 року (справа щодо сумісності мандата депутата Верховної Ради АРК з іншими видами діяльності); пункт 6 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 6-рп/2004 від 16 березня 2004 року (справа про друковані періодичні видання); пункт 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 17-рп/2004 від 18 листопада 2004 року (справа про Тимчасову спеціальну комісію Верховної Ради України); абзац другий підпункту 4.5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 6-рп/2005 від 5 жовтня 2005 року (справа про здійснення влади народом).

«Прийняття Президією Верховної Ради України оспорюваних нормативних актів суперечить положенням статей 6 та 19 Конституції України, згідно з якими органи державної влади зобов'язані діяти в межах, визначених для них Конституцією, та відповідно до законів України, що є конституційним принципом правої держави».

Саме тому «укази Президії Верховної Ради України щодо припинення та заборони Компартії України суперечать статтям 1, 6, 8, частині другій статті 19, частинам першій та другій статті 36, частині четвертій статті 37 Конституції України, а тому мають бути визнані такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними)»¹.

3. Принципи, що характеризують правову систему.

В Україні визнається і діє принцип верховенства права (частина перша статті 8 Конституції України).

*«Верховенство права — це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України»*².

Конституція України має найвищу юридичну силу (частина друга статті 8 Конституції України).

*«В Україні як соціальній, правовій державі політика спрямовується на створення умов, які забезпечують достатній життєвий рівень, вільний і всебічний розвиток людини як найвищої соціальної цінності, її життя і здоров'я, честь і гідність. Утвердження та дотримання закріплених у нормативно-правових актах соціальних стандартів є конституційним обов'язком держави. Діяльність її правотворчих і правозастосовних органів має здійснюватися за принципами справедливості, гуманізму, верховенства і прямої дії норм Конституції України, а повноваження — у встановлених Основним Законом України межах і відповідно до законів»*³.

¹ Абзац четвертий пункту 8 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 20-рп/2001 від 27 грудня 2001 року (справа про укази Президії Верховної Ради України щодо Компартії України, зареєстрованої 22 липня 1991 року) // Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 2001–2002 / Відповід. ред. канд. юрид. наук П. Б. Євграфов. — К.: Юрінком Інтер, 2002. — 384 с. — С. 123–129.

² Друге речення абзацу другого підпункту 4.1. пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 15-рп/2004 від 2 листопада 2004 року (справа про призначення судом більш м'якого покарання) // Вісник Конституційного Суду України. — 2004. — № 5. — С. 38–45.

³ Абзац другий пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 8-рп/2005 від 11 жовтня 2005 року (справа про рівень пенсії і щомісячного довічного грошового утримання) // Вісник Конституційного Суду України. — 2005. — № 5. — С. 41–52.

«...Конституція України має найвищу юридичну силу (частина друга статті 8 Конституції України). Верховенство конституційних норм поширюється на всі сфери державної діяльності, в тому числі і на законотворчий процес. Верховна Рада України, приймаючи закони, не має права допускати невідповідностей щодо будь-яких положень, прямо закріплених в Конституції України»¹.

Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується (частина третя статті 8 Конституції України).

«Згідно з частиною третьою статті 8 Конституції України норми Конституції України є *нормами прямої дії*. Вони застосовуються безпосередньо незалежно від того, чи прийнято на їх розвиток відповідні закони або інші нормативно-правові акти»².

«...Держава різними правовими засобами забезпечує захист прав і свобод людини і громадянина в особі органів законодавчої, виконавчої і судової влади та інших державних органів, які здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України. Положення частини другої статті 8 Конституції України визначають, що її норми є *нормами прямої дії*. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується»³.

Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України (частина перша статті 9 Конституції України).

«Смертна кара як вид покарання суперечить також статті 28 Конституції України, відповідно до якої «ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню». Ця стаття відтворює положення статті 3 Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року. Невідповідність смертної кари цій статті Конвенції підтверджує Європейський суд з прав людини, юрисдикцію якого щодо тлумачення зазначеної Конвенції визнала Україна (пункт перший Закону України від 17 липня 1997 року)»⁴.

4. Принципи, які є правовою базою для реалізації основоположних соціальних прав.

¹ Абзац четвертий пункту 1 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 7-зп/1997 від 23 грудня 1997 року (справа про Рахункову палату) // Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997–2001 / Відповід. ред. канд. юрид. наук П. Б. Євграфов. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — 512 с. — С. 68–84.

² Абзац другий пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 4-рп/2001 від 19 квітня 2001 року (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) // Вісник Конституційного Суду України — 2001. — № 2. — С. 25–27.

³ Абзац другий пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 6-рп/2001 від 23 травня 2001 року (справа щодо конституційності статті 248³ ЦПК України) // Вісник Конституційного Суду України. — 2001. — № 3. — С. 3–10.

⁴ Абзац перший пункту 6 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 11-рп/1999 від 29 грудня 1999 року (справа про смертну кару) // Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997–2001 / Відповід. ред. канд. юрид. наук П. Б. Євграфов. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — 512 с. — С. 497–503.

Соціальні права на рівні конституційних гарантій.

Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю (стаття 41 Конституції України).

«Конституційний принцип правової держави передбачає встановлення правопорядку, який повинен гарантувати кожному утвердження і забезпечення прав і свобод. Конституція України закріпила рівність суб'єктів права власності перед законом, гарантії права власності та обов'язки власників, положення про те, що сама власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству (статті 13, 41 Конституції України)»¹.

«Так, у статті 41 Конституції України ... не лише проголошено право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, а й зазначено, що воно набувається у встановленому законом порядку. Тобто право власності виникає лише за наявності певних юридичних фактів та за умови формування правового статусу конкретного власника, надання йому юридично забезпеченої можливості діяти у передбачених законом межах.

Разом з тим власність гарантує не лише права власників, а й зобов'язує, покладає на них певні обов'язки. Саме про це йдеться у статтях 13 і 41 Конституції України, відповідно до яких використання власності не може завдавати шкоди людині, правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства. Отже, для реалізації закріпленого в Конституції України права власності потрібні галузеві закони, які встановлюють конкретні норми використання власником належного йому майна з урахуванням інтересів усіх суб'єктів правовідносин»².

Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом (стаття 42 Конституції України).

«Згідно з положеннями частини третьої статті 42 Конституції України держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Закріплення лише за адвокатами права на здійснення захисту підозрюваного, обвинуваченого і підсудного від обвинувачення та надання юридичної допомоги особам, які притягаються до адміністративної відповідальності, не сприяє конкуренції щодо надання кваліфікованої правової допомоги у цих сферах і підвищенню кваліфікації фахівців у галузі права»³.

Кожен має право на працю (стаття 43 Конституції України).

«Зміст права на працю полягає у можливості кожної особи заробляти собі на життя працюю, яку вона вільно обирає або на яку вільно погоджується (стаття 43 Конституції України). Це право забезпечується обов'язком держави створювати

¹ Підпункт 5.4. пункту 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 5-рп/2005 від 22 вересня 2005 року (справа про постійне користування земельними ділянками) // Вісник Конституційного Суду України. — 2005. — № 5. — С. 14–25.

² Абзац третій пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 3-рп/2002 від 12 лютого 2002 року (справа про електроенергетику) // Вісник Конституційного Суду України. — 2002. — № 1. — С. 19–25.

³ Абзац третій пункту 6 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 13-рп/2000 від 16 листопада 2000 року (справа про право вільного вибору захисника) // Вісник Конституційного Суду України. — 2000. — № 5. — С. 38–45.

громадянам умови для повного його здійснення, гарантувати рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізувати програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб. Однак це конституційне право громадянина не може пов'язуватись лише з певною формою трудового договору, який укладається громадянином відповідно до його волевиявлення»¹.

Ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів (стаття 44 Конституції України).

Кожен, хто працює, має право на відпочинок (стаття 45 Конституції України).

Громадяни мають право на соціальний захист (стаття 46 Конституції України).

«В Україні на конституційному рівні закріплено право громадян на соціальний захист, що включає, зокрема, і право на одержання пенсій, інших видів соціальних виплат та допомоги (стаття 46 Конституції України). Цьому конституційному праву громадян кореспондує обов'язок держави щодо виплати відповідних грошових коштів»².

«Систематичне зупинення законами про Державний бюджет України дії чинних законів України щодо надання пільг, компенсацій і гарантій фактично скасовує їх дію. ...Отже, відповідно до частини третьої статті 22, статті 64 Конституції України право громадян на соціальний захист, інші соціально-економічні права можуть бути обмежені, у тому числі зупиненням дії законів (їх окремих положень), лише в умовах воєнного або надзвичайного стану на певний строк».

«Таким чином, Верховна Рада України не повноважна при прийнятті закону про Державний бюджет України включати до нього положення про внесення змін до чинних законів України, зупиняти дію окремих законів України та/або будь-яким чином змінювати визначене іншими законами України правове регулювання суспільних відносин»³.

(Далі буде)

¹ Абзац третій пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 12-рп/98 від 9 липня 1998 року (справа про тлумачення терміна «законодавство») // Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997–2001 / Відповід. ред. канд. юрид. наук П. Б. Євграфов. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — 512 с. — С. 272–276.

² Абзац третій пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 10-рп/2001 від 20 червня 2001 року (справа про виплату і доставку пенсій та грошової допомоги) // Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997–2001 / Відповід. ред. канд. юрид. наук П. Б. Євграфов. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — 504 с. — С. 447–451.

³ Підпункт 3.1 пункту 3, абзац другий пункту 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 6-рп/2007 від 9 липня 2007 року (справа про соціальні гарантії громадян) // Вісник Конституційного Суду України. — 2007. — № 4. — С. 36–43.

Гарантії права людини і громадянина на соціальний захист: деякі питання законодавчого регулювання та здійснення конституційного судочинства

А. Головін,
суддя Конституційного Суду України

В. Годованець,
науковий консультант судді Конституційного Суду України

Питання дотримання в Україні гарантій права людини і громадянина на соціальний захист, як і інші питання, пов'язані з природою соціальних прав людини та особливостями механізмів їх реалізації, є, на наш погляд, актуальним і важливим не тільки для конституційного судочинства, а й для теорії конституційного права і законотворчої практики в Україні.

Сьогодні, на жаль, законодавчо не визначено такі конституційні категорії, як «соціальні права», «гарантії соціальних прав», «гарантії права на соціальний захист». Їх дефініції у науково-юридичній та енциклопедично-довідковій літературі також є далеко не однозначними. Більше того, в теорії конституційного права дискусійними залишаються навіть питання визначення такої категорії, як «конституційні права людини і громадянина». Скажімо, в «Юридичній енциклопедії» конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина визначаються як основні права, свободи та обов'язки людини і громадянина, *встановлені та гарантовані Конституцією України*¹. А у підручнику «Конституційне право України» за редакцією В. Погорілка «конституційні права і свободи — це встановлені Українською державою, *закріплені в її Конституції та інших законах певні можливості, які дозволяють кожному громадянину обирати вид своєї поведінки, користуватися економічними і соціально-політичними свободами та соціальними благами як в особистих, так і в суспільних інтересах*»².

Усе це, на наше переконання, не сприяє належному розгляду справ щодо захисту порушених соціальних прав людини і громадянина загалом і відновленню порушених гарантій права людини і громадянина на соціальний захист судами загальної юрисдикції і Конституційним Судом України зокрема.

Щоправда, у Законі України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» № 2017-III від 5 жовтня 2000 року (далі — Закон), який, як стверджується у його преамбулі, закріплює правові засади формування та застосування державних соціальних стандартів і нормативів, спрямованих на реалізацію закріплених Конституцією України та законами України основних соціальних гарантій, термін «державні соціальні гарантії» визначається як встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, вста-

¹ Юридична енциклопедія. — Т. 3. — К., 2001. — С. 284.

² Конституційне право України / За ред. В. Ф. Погорілка. — К., 1999. — С. 206.

новлені законами та іншими нормативно-правовими актами, що забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму (абзац четвертий статті 1).

Основні державні соціальні гарантії встановлюються законами з метою забезпечення конституційного права громадян на достатній життєвий рівень. До числа основних державних соціальних гарантій включаються: мінімальний розмір заробітної плати, мінімальний розмір пенсії за віком, неоподатковуваний мінімум доходів громадян, розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат. Основні державні соціальні гарантії, які є основним джерелом існування, не можуть бути нижчими від прожиткового мінімуму, встановленого законом (стаття 17 Закону).

Якщо обмежитися лише положеннями цієї статті, то можна говорити про їх відповідність дефініції терміна «державні соціальні гарантії», наведеній у статті 1 Закону, та про відповідність цього терміна положенням статей 46, 48 Конституції України.

Проте, проаналізувавши наступні положення цього Закону, можна дійти висновку щодо неадекватності визначення терміна «державні соціальні гарантії» його, так би мовити, соціальному наповненню.

Так, стаття 18 Закону, яка має назву «Інші державні соціальні гарантії», проголошує, що законами України з метою надання соціальної підтримки населенню України в цілому та окремим категоріям громадян встановлюються державні гарантії щодо:

- рівня життя населення, яке постраждало внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС;

- рівнів оплати праці працівників різної кваліфікації в установах та організаціях, що фінансуються з бюджетів усіх рівнів;

- стипендій учням професійно-технічних та студентам вищих державних навчальних закладів;

- індексації доходів населення з метою підтримання достатнього життєвого рівня громадян та купівельної спроможності їх грошових доходів в умовах зростання цін;

- надання гарантованих обсягів соціально-культурного, житлово-комунального, транспортного, побутового обслуговування та обслуговування у сфері освіти, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, торгівлі та громадського харчування;

- забезпечення пільгових умов задоволення потреб у товарах та послугах окремим категоріям громадян, які потребують соціальної підтримки.

Треба зауважити, що поняття «інші державні соціальні гарантії» не ідентичне поняттю «державні соціальні гарантії», яке міститься у статті 1 Закону — зміст і обсяг державних соціальних гарантій за цим Законом значно ширші за їх зміст та обсяг, закладені у законодавчий термін.

Визначення терміна «державна соціальна гарантія» наведено і в Законі України «Про соціальний захист дітей війни» № 2195-IV від 18 листопада 2004 року: «Державна соціальна гарантія — це встановлений цим Законом мінімальний розмір державної соціальної допомоги, а також пільги з метою надання соціальної підтримки дітям війни... Державні соціальні гарантії дітям війни, встановлені цим За-

коном, не можуть бути обмежені або скасовані іншими нормативно-правовими актами». У той же час окремі норми цього Закону зупинялися законами України про Державний бюджет України на 2006 і 2007 роки.

Зазначене, на наш погляд, співвідноситься з правом громадянина на соціальний захист. Але чи підпадають окремі елементи такого соціального захисту під дію положень статті 46 Конституції України, а отже, під юрисдикцію Конституційного Суду України щодо захисту *конституційних прав і свобод громадян*? Право на соціальний захист дітей війни є конституційним правом чи правом, встановленим законом? Якщо таке право є конституційним, то його можна обмежити (у тому числі зупинити дію норми, яка його встановлює) на підставі положень статті 64 Конституції України тільки в умовах воєнного або надзвичайного стану. І хоча ні той, ні інший в Україні не запроваджували, однак дію норми, що встановлює право дітей війни на соціальний захист, зупиняли.

Якщо зазначене право є конституційним, то його обмеження в порушення положень статті 64 Основного Закону мало б викликати відповідну реакцію Президента України як гаранта додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина (частина друга статті 102 Конституції України), Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, зобов'язаного здійснювати парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина (стаття 101 Конституції України).

Встановлюючи конституційні та законодавчі гарантії, держава в особі її вищих органів має узгоджувати їх зі своїми економічними, фінансовими можливостями. І якщо це державні гарантії, то вони повинні беззастережно виконуватися органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх посадовими особами, інакше настає конституційна, адміністративна чи, зрештою, кримінальна відповідальність.

Права, встановлені Законом України «Про соціальний захист дітей війни», можуть і повинні бути захищені судами загальної юрисдикції на підставі статті 55 Конституції України, яка визначає, що «права і свободи людини і громадянина захищаються судом» (частина перша); «кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб» (частина друга).

Офіційне тлумачення обох цих частин дав Конституційний Суд України, встановивши, що «частину першу статті 55 Конституції України треба розуміти так, що кожному гарантується захист прав і свобод у судовому порядку. Суд не може відмовити у правосудді, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх права і свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав і свобод. Відмова суду у прийнятті позовних та інших заяв, скарг, оформлених відповідно до чинного законодавства, є порушенням права на судовий захист, яке згідно зі статтею 64 Конституції України не може бути обмежене»¹.

¹ Рішення Конституційного Суду України № 9-зп/1997 від 25 грудня 1997 року // Вісник Конституційного Суду України. — 1998. — № 1. — С. 34–38.

«Частину другу статті 55 Конституції України необхідно розуміти так, що кожен, тобто громадянин України, іноземець, особа без громадянства, має гарантоване державою право оскаржити в суді загальної юрисдикції рішення, дії чи бездіяльність будь-якого органу державної влади, органу місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх рішення, дія чи бездіяльність порушують або ущемлюють права і свободи громадянина України, іноземця, особи без громадянства чи перешкоджають їх здійсненню, а тому потребують правового захисту в суді. Такі скарги підлягають безпосередньому розгляду в судах незалежно від того, що прийнятим раніше законом міг бути встановлений інший порядок їх розгляду (оскарження до органу, посадової особи вищого рівня по відношенню до того органу і посадової особи, що прийняли рішення, вчинили дії або допустили бездіяльність). Подання скарги до органу, посадової особи вищого рівня не перешкоджає оскарженню цих рішень, дій чи бездіяльності до суду»¹.

Крім того, згідно з частиною другою статті 124 Конституції України юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі.

При всій важливості закріплення прав і свобод людини Конституцією України у повній відповідності до міжнародних стандартів пріоритетом є визначення механізму їх реалізації і закріплення гарантій їх захисту.

Гарантії захисту прав і свобод людини і громадянина, на нашу думку, широко закріплені в українській Конституції.

По-перше, вона встановлює принцип гарантованості прав і свобод людини і громадянина: «конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані» (частина друга статті 22).

По-друге, у багатьох її статтях чітко й однозначно закріплені поняття: «Україна гарантує», «державою гарантується», «кожному гарантується», «громадянам гарантується» (частина друга статті 25, частина перша статті 30, стаття 31, частина четверта статті 32, стаття 33, частина перша статті 34, частини друга, шоста статті 43, частина друга статті 46, частина п'ята статті 53, частина перша статті 54, частина друга статті 55, частина перша статті 57).

По-третє, у багатьох статтях розділу II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» гарантії прав і свобод людини і громадянина встановлені за допомогою інших положень, зокрема: «ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян...» (стаття 36); «усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися...» (стаття 40); «ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності» (стаття 41); «кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом» (стаття 42); «державою дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя» (стаття 49); «ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази» (стаття 60) тощо.

По-четверте, гарантом додержання прав і свобод людини і громадянина згідно з частиною другою статті 102 Конституції України є Президент України.

¹ Рішення Конституційного Суду України № 6-зп/1997 від 25 листопада 1997 року // Вісник Конституційного Суду України. — 1998. — № 1. — С. 3–7.

Важлива гарантія захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина — запровадження інституту Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (стаття 101 Конституції України). Вжиття заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина є однією з функцій Кабінету Міністрів України (пункт 2 статті 116 Конституції України). Права і свободи людини і громадянина захищаються судом (частина перша статті 55 Конституції України). Нагляд за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами покладається на прокуратуру України (пункт 5 статті 121 Конституції України). До того ж Конституція України надає кожному широкі можливості щодо захисту своїх прав (частина п'ята статті 55 Конституції України).

Наука конституційного права України приділяє значну увагу висвітленню механізму реалізації та гарантій прав і свобод людини і громадянина. Зокрема, у першому підручнику з конституційного права України, підготовленому на основі нової Конституції України із всебічним урахуванням досягнень вітчизняної та світової наукової конституційної думки і практики конституційного будівництва, за редакцією доктора юридичних наук, професора В. Погорілка, гарантії основних прав і свобод людини і громадянина визначаються як система норм, принципів, умов і вимог, що забезпечують у сукупності додержання прав і свобод, законних інтересів особи¹. У статті «Гарантії конституційні» вчений визначає їх як механізм забезпечення дотримання, виконання, застосування і використання конституційних та інших норм права органами державної влади, місцевого самоврядування, їхніми посадовими особами, іншими фізичними і юридичними особами і підкреслює, що вони мають найвищу юридичну силу, є основою правових гарантій².

Практична реалізація конституційних прав і свобод за В. Погорілком забезпечується двома категоріями гарантій. Це, по-перше, загальні гарантії, що охоплюють сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів, спрямованих на практичне здійснення прав і свобод громадян, усунення можливих причин й перешкод щодо їх неповного або неналежного здійснення, на захист прав від порушень. Загальні гарантії прав і свобод поділяються на економічні, політичні й організаційні.

По-друге, це спеціальні (юридичні) гарантії — правові засоби і способи, за допомогою яких реалізуються, охороняються, захищаються права й свободи, усуваються їх порушення, поновлюються порушені права людини і громадянина. Гарантії цих прав і свобод є тією ланкою, що дозволяє здійснити необхідний в їх правовому статусі перехід від передбаченої в Конституції і законах України можливості до її реалізації.

Доктор юридичних наук, професор О. Фрицький також розглядає загальні та спеціальні (юридичні) гарантії реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина. До перших з них відносить економічні, політичні та організаційні³.

¹ Конституційне право України / За ред. В. Ф. Погорілка. — К., 1999. — С. 220.

² Юридична енциклопедія. — Т. 3. — К., 2001. — С. 554.

³ Фрицький О. Ф. Конституційне право України: Підручник. — 3-тє вид., перероб. і доп. — К., 2006. — С. 194–195.

В інших підручниках з конституційного права України відомих авторів ці питання не розглядаються¹.

Автори «Большого юридического словаря» конституційні гарантії прав людини в сучасних демократичних державах розглядають як сукупність встановлених конституцією процесуальних прав, що є засобом захисту основних матеріальних прав і свобод людини, а також встановлені конституцією правозахисні інститути разом з основними принципами їх діяльності, і, нарешті, особливі правила, що містяться у конституції і встановлюють межі та умови можливого обмеження прав і свобод людини².

У підручнику «Конституционное право России», підготовленому відомими російськими вченими, міститься таке визначення: гарантією конституційно-правового статусу людини і громадянина в широкому сенсі є комплекс економічних, політичних, юридичних, культурних та інших умов, які забезпечують реалізацію (здійснення) наданих особі Конституцією Російської Федерації прав³. В. Чиркін також поділяє гарантії конституційних прав і свобод особи на економічні, політичні та юридичні⁴.

Отже, в науці конституційного права відсутній єдиний підхід і до визначення терміна «гарантії прав і свобод людини і громадянина».

Далі ми зосередимо увагу на питаннях дотримання гарантій права людини і громадянина на соціальний захист.

Право на соціальний захист громадян України встановлене статтею 46 Конституції України (конституційне право). Це право на забезпечення громадян у разі:

- повної, часткової або тимчасової втрати працездатності;
- втрати годувальника;
- безробіття з незалежних від них обставин;
- на забезпечення у старості та в інших випадках, передбачених законом (частина перша статті 46 Конституції України).

Це право гарантується:

- загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій;
- загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок бюджетних та інших джерел соціального забезпечення;
- створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними (частина друга статті 46 Конституції України).

Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом (частина третя статті 46 Конституції України).

Отже, частинами другою, третьою статті 46 Конституції України встановлюються способи і засоби реалізації права людини і громадянина на соціальний захист і гарантії цього захисту.

¹ Кравченко В. В. Конституційне право України: Навчальний посібник. — Вид. 4-те, виправл. та доповн. — К., 2006. Чушенко В. І., Заяць І. Я. Конституційне право України: Підручник. — К., 2007.

² Большой юридический словарь. — М., 1997. — С. 302–303.

³ Безуглов А. А., Солдатов С. А. Конституционное право России. В 3 т. — Т. 1. — М., 2001. — С. 579.

⁴ Чиркин В. Е. Конституционное право в Российской Федерации: Учебник. — М., 2001. — С. 176.

Крім цього, до права на соціальний захист треба, на наш погляд, віднести і норми, закріплені статтями 47, 48 Конституції України: «громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону» (частина друга статті 47); «кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло» (стаття 48).

Соціальний захист громадян України проголошується також частиною п'ятою статті 17 Конституції України, але у цьому випадку соціальний захист стосується тільки таких громадян, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їх сімей. Такий соціальний захист проголошується як конституційний принцип діяльності Української держави.

Уперше в Україні, як стверджує С. Приходько, поняття «соціальний захист» було використане стосовно такої категорії працюючих, як працівники міліції. Воно передбачало надання пільг у житлово-комунальній (розподіл та надання житла, оплата житлово-комунальних послуг) і сфері послуг зв'язку (встановлення квартирних телефонів), а також виплату грошової компенсації у разі використання у службових цілях особистого транспорту тощо.

З часом законодавець регламентував соціальний захист 59 категорій працівників, зокрема, військовослужбовців, працівників органів прокуратури, митних органів, медицини та інших осіб. Соціальний захист поширено на членів сімей певних категорій населення та працівників. Президент України виокремлює соціальний захист селян (власників земельних ділянок і земельних часток (паїв), жителів гірських районів України, захисників Вітчизни, військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, осіб начальницького складу податкової міліції органів державної податкової служби, працівників соціальної сфери села, громадян України, які зазнали переслідувань за правозахисну діяльність у СРСР, дітей журналістів, які загинули або стали інвалідами у зв'язку з виконанням службових обов'язків¹.

У конституційних поданнях, що надходять до Конституційного Суду України, суб'єктами права на які у випадках, передбачених пунктом 1 частини першої статті 150 Конституції України, пунктом 1 статті 13 Закону України «Про Конституційний Суд України», є Президент України, не менш як сорок п'ять народних депутатів України, стосовно соціального захисту людини і громадянина йдеться про невідповідність Конституції України (неконституційність) тих чи інших положень законів України, інших нормативно-правових актів, оскільки, на думку авторів, вони суперечать положенням статей 22, 24, 64 Конституції України. Нагадаємо, що ці положення встановлюють: права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними (частина перша статті 22 Конституції України); конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані (частина друга статті 22 Конституції України); при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних не допускається звуження змісту та обсягу існуючих

¹ Приходько С. Г. Соціальний захист громадян — один із напрямів соціальної політики та об'єкт управління // Правове регулювання економіки: Зб. наук. праць. — Вип. 3. — К.: КНЕУ, 2002. — С. 185–186.

прав і свобод (частина третя статті 22); громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом (частина перша статті 24); конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України; в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції (стаття 64 Конституції України).

Для прикладу звернемося до конституційного подання 55 народних депутатів України про визнання такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положень пунктів 2, 3, 4, 5, 6 розділу I Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», пункту 13 статті 71 Закону України «Про Державний бюджет України на 2007 рік», Постанови Кабінету Міністрів України «Про підвищення розмірів пенсій та інших соціальних виплат окремим категоріям пенсіонерів, фінансування яких здійснюється за рахунок коштів державного бюджету».

На думку авторів клопотання, внесення таких змін звузило зміст і обсяг існуючих прав громадян у сфері соціального захисту, порушило принцип рівності всіх громадян перед законом та принцип справедливості на належне пенсійне забезпечення всіх категорій громадян. Ветеранів війни поставлено у нерівні умови з тими громадянами, пенсія яким призначається та перераховується з урахуванням мінімальної пенсії за віком тощо.

Суб'єкт права на конституційне подання вважає, що за відсутності воєнного або надзвичайного стану, всупереч положенням статей 22, 24, 64 Конституції України, прийнято закони та підзаконні акти, якими зменшено розмір пільг та соціальних гарантій.

Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у цій справі, Конституційний Суд України виходив з того, що відповідно до пункту 4 частини другої статті 39 Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційному поданні має бути зазначене правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності правового акта чи окремих його положень. Як вбачається зі змісту конституційного подання, зазначено в мотивувальній частині Ухвали Конституційного Суду України № 58-у/2007 від 23 жовтня 2007 року, його автори лише на підставі порівняння редакцій Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» до та після внесення до нього змін та посилання на положення статей 22, 24, 64 Конституції України роблять висновок про звуження змісту й обсягу існуючих прав громадян у сфері соціального захисту, про порушення принципу рівності всіх громадян перед законом, встановлення для ветеранів війни нерівних умов порівняно з тими громадянами, яким пенсія призначається та перераховується з урахуванням мінімальної пенсії за віком. Однак це не є правовим обґрунтуванням невідповідності Конституції України положень пунктів 2, 3, 4, 5, 6 розділу I зазначеного Закону. Інших аргументів невідповідності Конституції України положень цього нормативно-правового акта не наведено. Тому конституційне подання в цій частині не відповідає вимогам, передбаченим пунктом 4 частини другої статті 39 Закону України «Про Консти-

туційний Суд України», що й стало однією з підстав для відмови у відкритті конституційного провадження у цій справі.

Подібні конституційні подання є досить частими у практиці Конституційного Суду України. Керуючись принципом повного і всебічного розгляду справ та обґрунтованості прийнятих рішень, встановленим статтею 4 Закону України «Про Конституційний Суд України», Суд вивчає, досліджує, аналізує обставини кожної справи за конституційним поданням.

Намагання суб'єктів права на конституційне подання сприяти соціальному захисту тієї чи іншої категорії громадян таким чином не дає бажаного результату. Проблеми в порушених суб'єктами права на конституційне подання питаннях, безумовно, є, але вони, на наш погляд, мають вирішуватися у законодавчому порядку.

(Далі буде)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Європейська концепція «усталеної судової практики» та її вплив на правотворчу функцію Конституційного Суду України

С. Шевчук,

професор Міжнародного Соломонового університету,
кандидат юридичних наук

Основні заперечення правотворчої функції суду, зокрема конституційного, базуються на догмі: у країнах романо-германської правової сім'ї, до якої належить й українська правова система, судовий прецедент не є джерелом права, а судова правотворчість заборонена. Але такі заперечення є правильними лише частково, що пов'язано з традиційним визнанням у цих країнах закону (кодексу) основним джерелом права. У свою чергу, судові рішення вважається лише актом правозастосування, при цьому у згаданих країнах існують дві основні історичні тенденції.

По-перше, суди розглядають закони не лише як сукупність правових норм, а й як сукупність правових принципів, що можуть розвиватися судами. Наприклад, усе деліктне право Франції впливає з кількох положень Цивільного кодексу загального змісту («кожен несе відповідальність за шкоду, якої він завдав не тільки навмисно, а й з необережності» — стаття 1383), що були розвинуті судами¹. При цьому раніше прийняті судові рішення розглядаються як додатковий засіб тлумачення положень законодавства, і суди не зобов'язані погоджуватися з тлумаченнями, наданими попередньою судовою практикою², хоча фактично дотримуються їх. Цю тенденцію значно підсилює необхідність суддівського тлумачення конституційних положень, що мають найвищу юридичну силу та містять у собі норми щодо прав людини та основних свобод. При тлумаченні цих норм конституційні суди, по суті, займаються правотворчістю.

По-друге, суди мають широкі повноваження щодо застосування аналогії права та закону, здійснення розширеного тлумачення (вихід за буквальний зміст правової норми), про що свідчить явище судової правотворчості у цих країнах. Так, наприклад, Федеральний Конституційний Суд Німеччини на підставі тлумачення положень закону, які передбачали захист права одного з членів подружжя продовжувати наймати квартиру після смерті іншого, виніс рішення за аналогією щодо визнання права квартиронаймача, який проживав у квартирі разом з наймачем, який помер, на найм квартири³.

¹ Бернам У. Правовая система США. — 3-й випуск. — Москва: РИО «Новая юстиция», 2006. — С. 122.

² Algero M. The Sources of Law and the Value of Precedent: A Comparative and Empirical Study of a Civil Law State in a Common Law Nation // Louisiana Law Review. — 2005. — Vol. 65. — P. 787.

³ Constitutional Complaint of Building Cooperative «X», BVerfGE 82, 6.

Певним еквівалентом англо-саксонської доктрини дії прецедентного права у країнах романо-германської правової сім'ї є концепція «усталеної судової практики» (*jurisprudence constante*), за якою «низка раніше прийнятих та узгоджених судових рішень розглядається як переконливий доказ правильного тлумачення правової норми»¹. У свою чергу, «якщо в силу постійного застосування в довготривалій практиці вирішення спорів правоположення було сформульоване і використовувалось судами, така практика отримує визнання як *jurisprudence constante* і правоположення, на якому вона ґрунтується, має велике значення у разі вирішення наступних справ»². Саме у вигляді цієї концепції розуміється порядок дії прецедентного права у європейських країнах³.

Наявність прецедентного права у європейських країнах підтверджує і Європейський суд з прав людини. У рішенні у справі *Kruslin v. France* було визнано вагоме значення судового прецеденту у розвитку та розширенні змісту правових норм, оскільки «прецедентне право відіграє важливу роль у континентальних країнах»⁴, у вигляді концепції «усталеної судової практики». Ця концепція є важливою й для самого Суду⁵.

Термін «прецедент» за французькою правничою термінологією не означає обов'язковості застосування раніше прийнятого рішення, оскільки суди не зв'язані ними. Згідно із загальноновизнаним значенням, поширеним у французькій правовій доктрині, прецедентом є «раніше прийняте рішення за подібних обставин або у подібній справі»⁶. У вузькому сенсі цей термін означає рішення вищого суду, що використовується як переконливий аргумент, який має бути взятий до уваги нижчим судом при прийнятті рішення. У широкому сенсі цей термін означає рішення у подібній справі — тобто прецедент слугує дотриманню принципів юридичної економії (адже суду не потрібно вдаватися до глибинного аналізу фактів і права) та рівності перед законом⁷.

Незважаючи на відсутність офіційного визнання обов'язкового характеру прецеденту, рішення вищих судів Франції, безсумнівно, мають вплив на нижчі суди, чиї рішення можуть бути оскаржені до вищих судів. Рішення ж вищих судів розглядаються як «впливовий аргумент» у разі вирішення справ. Разом з цим, для судів загальної юрисдикції Касаційний суд Франції у низці своїх рішень визначив межі застосування концепції «усталеної судової практики». По-перше, як зазначалося, судам заборонено обґрунтовувати рішення посиланнями на попередню практи-

¹ *Algero M.* The Sources of Law and the Value of Precedent: A Comparative and Empirical Study of a Civil Law State in a Common Law Nation // *Louisiana Law Review*. — 2005. — Vol. 65. — P. 783.

² *Johnson v. St. Paul Mercury Ins. Co.*, 236 So. 2d 216, 218 (La. 1970). Див. також: *Mazzotta F.* Precedents in Italian Law // *Michigan State University-DCL Journal of International Law*. — 2000. — Vol. 9. — P. 141.

³ Див., наприклад, щодо Франції: *Troper M., Grzegorzczak C.* Precedent in France // *Interpreting Precedents. A Comparative Study* / *MacCormick N., Summers R.*, eds. — Aldershot: Dartmouth Publishing Co., 1997. — P. 112.

⁴ *Kruslin v. France* (1990) 12 EHRR 547.

⁵ Див.: *Merit v. Ukraine* (2004), § 57.

⁶ *Troper M., Grzegorzczak C.* Precedent in France // *Interpreting Precedents. A Comparative Study* / *MacCormick N., Summers R.*, eds. — Aldershot: Dartmouth Publishing Co., 1997. — P. 111.

⁷ *Ibid.*

ку як на єдину підставу для прийняття рішення. По-друге, суди також не можуть вирішувати питання у справі виключно на підставі принципів, викладених у раніше прийнятих рішеннях. Так, наприклад, рішення апеляційного суду було скасоване на тій підставі, що він визначив: «...існує нагода застосувати до цієї справи принципи, вже викладені у справі Lefeuvre»¹. Касаційний суд, скасовуючи це рішення, зауважив, що просте посилання на принципи, викладені у раніше прийнятому рішенні щодо сторін, не є належною правовою підставою для судового рішення².

Складовими цієї концепції у Франції є: 1) раніше прийняті судові рішення; 2) прецеденти; 3) правова доктрина щодо конкретного правового питання³. Отже, суди не зобов'язані дотримуватися практики вищих судів, але, як зазначає суддя Д. Денніс, основою поваги до попередньої практики є не просто подібність фактичних обставин справ чи правових питань, порушених у провадженні, — судді мають дотримуватися прецедентів, встановлених попередньою практикою, якщо після докладного вивчення вони переконаються, що правове обґрунтування, викладене у раніше прийнятому рішенні, є переконливим та може бути застосоване у відповідній справі⁴.

Концепція «усталеної судової практики» виводить її обов'язкове значення більше з поваги до правового обґрунтування, раніше висловленого судами, аніж із загального обов'язку дотримуватись раніше прийнятих рішень. Однак, якщо серією рішень сформовано стабільний підхід, що використовувався судами, то концепція *jurisprudence constante* наділяє таку практику суттєвим впливом⁵. І хоча вона (концепція) не визнає за судовими прецедентами сили законів, та враховуючи право законодавця у будь-який момент змінити відповідну судову практику шляхом прийняття нового закону, головна ідея, закладена у цій концепції, вимагає від суддів дотримання усталеної практики, оскільки відхилення від неї ставитиме під загрозу суспільні та конституційні цінності, які нею захищаються.

Аналогічна концепція у вигляді *giurisprudenza constante* застосовується в Італії. Вона також вимагає від суддів дотримання раніше прийнятих рішень, що дало підстави деяким дослідникам говорити про значну подібність італійського та англо-саксонського підходу до прецеденту⁶. Як і у Франції, в Італії термін «прецедент» має кілька значень: 1) раніше прийняте рішення, яке певним чином стосується справи, що розглядається; 2) будь-яке рішення, на яке посилаються у наступних рішеннях; 3) рішення, яким вперше вирішуються нові правові питання; 4) рішення, яким певне правове питання вирішено у новий спосіб або докладніше та в оригінальний спосіб⁷.

¹ *Troper M., Grzegorzczak C. Precedent in France // Interpreting Precedents. A Comparative Study / MacCormick N., Summers R., eds. — Aldershot: Dartmouth Publishing Co., 1997. — P. 1338.*

² *Ibid.*

³ *Ibid.*

⁴ *Dennis J. Interpretation and Application of the Civil Code and the Evaluation of Judicial Precedent // Louisiana Law Review. — 1993. — № 54. — P. 15.*

⁵ *Ibid.*, p. 16.

⁶ Див. критику такого ототожнення: *Mazzotta F. Precedents in Italian Law // Michigan State University-DCL Journal of International Law. — 2000. — № 9. — P. 128.*

⁷ *Taruffo M., La Torre M. Precedent in Italy // Interpreting Precedents. A Comparative Study / MacCormick N., Summers R., eds. — Aldershot: Dartmouth Publishing Co., 1997. — P. 151.*

В Італії прецедент також не має обов'язкової сили, хоча верховний суд зазвичай посилається на свої раніше прийняті рішення, а нижчі суди — на рішення касаційного суду¹. Крім того, практикуючі юристи часто посилаються на певні судові рішення, оскільки просте посилання на нормативно-правові акти свідчитиме про неякісно надану юридичну послугу. Як зазначає італійський дослідник Ф. Маццота, «наразі існує нагальна необхідність (юристам) посилатися на відомі рішення верховного суду, в яких було порушено відповідне питання ... Тому багато дослідників визнають, що прецеденти Касаційного суду мають «*autorita' di fatto*» (фактичну силу)². Висновок про відсутність обов'язкового прецеденту однак не означає, що суди не дотримуються попередньої судової практики. За загальним правилом суддя може відмовитись дотримуватися попередньої практики, проте у такому випадку юридична техніка вимагає від нього надання вичерпного обґрунтування цього кроку³.

Відповідно до цієї концепції в Італії переконливий характер зазвичай визнається за певним правилом, сформульованим у судовій практиці, тільки якщо таке правило підтвержене низкою узгоджених судових рішень⁴. Для належного переконання посилання лише на одне судове рішення є недостатнім: необхідно посилатися на правоположення, сформульовані у мотивувальній частині судового рішення, які повторюються у серії аналогічних рішень.

Крім того, в Італії, як і у Франції, на відміну від США, посилання лише на прецедент є недостатнім. Суддям необхідно також обов'язково посилатися й на відповідні нормативно-правові акти, тобто прецедент завжди відіграє допоміжну роль. У цьому випадку він використовується як «обгортка рішення», оскільки свідчить, що судді правильно послались на певні правові положення, а посилання на прецеденти тільки підтверджують відданість існуючій тенденції у сфері права⁵. Іноді прецеденти можуть цитуватися тільки як приклади можливого застосування або тлумачення правових положень, але таке цитування не є визначальним при викладенні мотивувальної частини рішення.

Поняття «прецедент» (*präjudiz*) у німецькій правовій доктрині та практиці розуміється як раніше прийняте судове рішення, яке може стосуватися справи, що розглядається⁶. Це передбачає певну обов'язкову силу раніше прийнятих судових рішень. При цьому, на відміну від інших національних правових систем, основна увага у визначенні прецеденту тут зосереджена на можливості рішення бути застосованим у подальших справах; воно не обов'язково має містити певні інструкції чи вказівки для вирішення подальших справ⁷.

¹ *Mazzotta F.* Precedents in Italian Law // *Michigan State University-DCL Journal of International Law*. — 2000. — № 9. — P. 140.

² *Ibid.*

³ Див.: *Bianchi L.* The Interpretation of Insurance Policies by Italian Courts // *International Insurance Law Review*. — 1998. — № 6. — P. 323.

⁴ *Ibid.*, p. 141.

⁵ *Taruffo M., La Torre M.* Precedent in Italy // *Interpreting Precedents: A Comparative Study* / *MacCormick N., Summers R.*, eds. — Aldershot: Dartmouth Publishing Co., 1997. — P. 156.

⁶ *Alexy R., Dreier R.* Precedent in the Federal Republic of Germany // *Interpreting Precedents. A Comparative Study* / *MacCormick N., Summers R.*, eds. — Aldershot: Dartmouth Publishing Co., 1997. — P. 23.

⁷ *Ibid.*

Судові рішення (*Richterrecht*) за німецькими доктринальними підходами не розглядаються як самостійне джерело права¹, проте наявність таких підходів зовсім не означає, що судова правотворчість відсутня. Це, швидше, свідчить про те, що створені судом певні правоположення «начебто не існують», оскільки німецька концепція поділу влади вимагає, щоб держава керувалася правом (*Rechtsstaat*), а не судовими приписами (*Justizstaat*)².

Але на практиці судовим прецедентам належить фактична дія, тобто вони визнаються та застосовуються самими судами та мають вирішальне значення у випадках, коли положення закону вписані нечітко або містять прогалини³. Якщо ці положення не викликають сумнівів у суду, тоді судді не можуть створювати прецедент. Особливо велике значення прецедентне право має для конституційного судочинства, що розвивається за відверто прецедентним принципом.

Рішення Федерального Конституційного Суду Німеччини (ФКС) є формально обов'язковими у всій своїй повноті для всіх органів державної влади. Як зазначають дослідники німецького права, ФКС дотримується своєї попередньої практики дуже ретельно, хоча у цьому Суді також відсутня офіційна доктрина обов'язковості раніше прийнятих судових рішень⁴. За п'ятдесят років свого функціонування ФКС відступав від власних прецедентів тільки у 14 рішеннях з-поміж 3500⁵. Це лише один випадок формальної обов'язковості прецеденту в німецькій правовій системі, що закріплено у частині четвертій статті 31 Закону про Федеральний Конституційний Суд, відповідно до якої всі рішення цього Суду є обов'язковими для всіх органів державної влади Федерації та земель. Частина друга цієї статті передбачає, що в деяких випадках, особливо коли Суд визнає неконституційними положення законів, ці рішення мають силу законів («*Gestzeskraft*») та публікуються у Федеральному реєстрі законів, тобто є обов'язковими для всіх осіб.

Федеральний Конституційний Суд Німеччини в одному зі своїх рішень витлумачив статтю 31 таким чином: «Рішення, в якому проголошується нечинність закону (стаття 31 (2)), має не тільки силу закону, а й відповідно до статті 31 (1) є також обов'язковим для всіх федеральних органів державної влади у частині своєї мотивації, що призводить до цього рішення, до того моменту, поки не буде прийнятий федеральний закон такого самого змісту»⁷.

¹ Introduction to German Law / Ebke W., Finkin M., ed. — Boston: Kluwer Law International, 1996. — P. 312.

² Lundmark T. Introduction to German Law. Edited by Werner F. Ebke and Matthew W. Finkin. Kluwer Law International, 1996. pp. 466 // American Journal of Comparative Law. — 1999. — № 47. — P. 680.

³ Див. напр.: Lundmark T. (Book Review) Interpreting Precedents: A Comparative Study. Edited by d. Neil MacCormick and Robert S. Summers. Dartmouth Publishing Company Limited, 1997, Pp. 585 // American Journal of Comparative Law. — 1998. — № 46.

⁴ Hailbronner K., Hummel H.-P. Constitutional Law // Introduction to German Law / Ebke W., Finkin M., eds. — Kluwer Law International, 1996. — P. 64.

⁵ Див.: Lundmark T. Introduction to German Law. Edited by Werner F. Ebke and Matthew W. Finkin. Kluwer Law International, 1996. pp. 466 // American Journal of Comparative Law. — 1999. — № 47. — fn. 36. За цей час Верховний суд США у 115 справах скасував 154 своїх раніше прийнятих прецедентів (див.: Benner S., Spaeth H. Stare Indecisus: The Alteration of Precedent on the Supreme Court, 1946–1992. — New York: Cambridge University Press, 1995. — P. 22).

⁷ BVerfGE 1, 14 (15).

Отже, мотивація суду (обґрунтування рішення) є обов'язковою для всіх. Тобто якщо нижчі суди не дотримуватимуться рішень Конституційного Суду не лише у резолютивній частині (де, наприклад, перелічуються положення закону, визнані неконституційними), а й аргументів, викладених у мотивувальній частині, це буде підставою для перегляду рішень, прийнятих цими судами, в апеляційному та касаційному порядку. Це нагадує дію доктрини *stare decisis* у країнах англо-саксонського права.

Усі інші судові рішення у ФРН зазвичай не мають формально обов'язкової сили, але їм належить пріоритет при вирішенні інших справ. Хоча, як правило, при перегляді рішень у порядку апеляції вищий суд може скасувати рішення та направити справу на новий розгляд. У цьому випадку правові аргументи, якими апелював вищий суд, є обов'язковими для нижчого. Особливо це пов'язано з прецедентами тлумачення: формально обов'язкову силу має закон, а практично — прецедент його тлумачення, через який розкривається його зміст і який застосовується органами державної влади. Крім того, щодо обов'язковості прецеденту важливе значення мають професійне викладення правових аргументів, що є основою мотивації та прецеденту, а також авторитет суддів, які приймають відповідні рішення.

Якщо ж звернутися до загальної ситуації щодо посилання на раніше прийняті рішення, то досить важко знайти рішення вищого суду, де було б відсутнє таке посилання, а якщо суд відхиляє або скасовує свій раніше створений прецедент, то він має навести причини цього у рішенні. Нижчі суди, практикуючи адвокати, інші правники ставляться до прецедентів вищих судів майже як до законодавчих актів, а якщо адвокати не звертають уваги на певні прецеденти, і як наслідок програють справу, їх можна притягнути до цивільно-правової відповідальності за недбалість. Тобто можна припустити, що такі прецеденти є фактично обов'язковими.

Вважається, що судові прецеденти мають обов'язкову силу внаслідок дії конституційних принципів довіри до права, єдності правової системи та правової визначеності: «... такі правові цінності, як правова визначеність та захист довіри, висуваються вперед та ставлять загальну вимогу відданості обраному напряму правового розвитку. Відхилення від послідовності судочинства може бути лише як виняток за наявності переважних або абсолютно примусових причин на їх користь»¹. Тобто коли німецькі суди відхиляються від прецеденту, вони зазначають причини того, чому вони це зробили і чому новий прецедент кращий за попередній.

Для адекватного відображення ситуації, що склалася у сфері здійснення судочинства, зокрема конституційного, у контексті вищезазначеного європейського та світового досвіду, на пострадянському правовому просторі вводиться поняття «правова позиція». Цей термін відображає феномен судової правотворчості у пострадянських правових системах, коли певна частина мотивації суду, в якій обґрунтовуються причини (не)конституційності законів, висновки, яких дійшов суд під час офіційного тлумачення, суддівське розуміння норм права тощо стають обов'язковими не лише для сторін, а й опосередковано для всіх суб'єктів права.

¹ BGHZ 85, 64 (66).

У конституційному праві юридичне значення таких правових позицій пояснюється трьома основними аргументами: 1) необхідністю забезпечення реалізації Конституції України як сукупності норм прямої дії судовим захистом конституційних прав та свобод; 2) «жорсткістю» Конституції, тобто складною процедурою внесення до неї змін; 3) зміцненням авторитету Конституційного Суду та стабільністю судової практики. Це також пояснюється тим, що у процесі здійснення судочинства виникає необхідність звернення до інтерпретаційних висновків, викладених у раніше прийнятих рішеннях, що має об'єктивний характер, оскільки, приймаючи рішення у новій справі, Конституційний Суд має враховувати вже вироблене ним розуміння конституційної норми чи положення закону¹, тобто правові позиції в аналогічних справах.

В Україні цей термін законодавчо не закріплений, але вживається самим Конституційним Судом при посиланні на аргументацію (мотивацію) раніше прийнятих рішень². В юридичній літературі зустрічається багато визначень цього терміна, але особливо цікавими видаються погляди суддів конституційної юстиції. Так, суддя Конституційного Суду України П. Ткачук під правовою позицією розуміє результат інтерпретаційної діяльності Конституційного Суду у формі висновків, роз'яснень, правоположень, доктрин, у яких міститься тлумачення неявного смислу закону, правова оцінка або правове визначення, сукупність правових уявлень та знань щодо вирішення конкретної ситуації, які є обов'язковими для всіх суб'єктів правовідносин³. На його думку, правові позиції Конституційного Суду України завжди є результатом інтерпретації положень Конституції чи законів України. Причому їх юридичну природу він розглядає у двох аспектах: 1) правова позиція є викладенням розуміння тієї чи іншої норми Конституції або закону, тобто вона, по суті, є тлумаченням позиції законодавця та складовою відповідних норм; 2) у інших випадках правова позиція є узагальненням знань, розумінням дії конституційно-правових принципів стосовно конкретної правової ситуації⁴.

У Конституційному Суді України склалася також практика посилання на свої попередні правові позиції. Одним з перших є Рішення у справі про ціни і тарифи на житлово-комунальні та інші послуги від 10 лютого 2000 року (абзац другий пункту 2 мотивувальної частини): «Виходячи з наведених положень Конституційний Суд України у Рішенні від 2 березня 1999 року висловив правову позицію щодо розмежування повноважень Верховної Ради України, Кабінету

¹ Ткачук П. Правові позиції Конституційного Суду України // Вісник Конституційного Суду України. — 2006. — № 1. — С. 10.

² Див., напр.: Пункт 7 Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 53 і 47 народних депутатів України про офіційне тлумачення положення частини третьої статті 103 Конституції України (справа щодо строків перебування на посту Президента України) за № 22-рп/2003 від 25 грудня 2003 р. // Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 2002–2003 / Відповід. ред. канд. юрид. наук П. Б. Євграфов. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — Книга 4. — С. 567.

³ Ткачук П. Правові позиції Конституційного Суду України // Вісник Конституційного Суду України. — 2006. — № 1. — С. 21.

⁴ Див: Там само. — С. 16.

Міністрів України, інших органів виконавчої влади у сфері формування та реалізації цінової політики. Відповідно до цієї правової позиції Верховна Рада України згідно з пунктом 5 частини першої статті 85 Конституції України визначає засади внутрішньої та зовнішньої політики, у тому числі цінової, як однієї із складових внутрішньої економічної і соціальної політики держави. Кабінет Міністрів України забезпечує проведення цінової політики (пункт 3 статті 119 Конституції України). Це означає реалізацію урядом визначених парламентом основ встановлення і застосування цін і тарифів, що логічно включає їх регулювання та контроль за ними¹.

Правові позиції можуть міститися не тільки у рішеннях та висновках, тобто в актах Суду, прийнятих відповідно до статті 150 Конституції України, а й в ухвалах про відмову у відкритті конституційного провадження. Наприклад, відповідно до статті 94 Закону «Про Конституційний Суд України» підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення є наявність неоднозначного застосування Конституції України або законів України. У випадку наявності неоднозначного застосування Суд має відмовити у відкритті конституційного провадження на підставі пункту 2 статті 45 Закону «Про Конституційний Суд України» — невідповідність конституційного звернення вимогам, передбаченим Конституцією України та цим Законом. Але що слід розуміти під «неоднозначним застосуванням»?

Законодавець не дав відповіді на це запитання, тому Суд у своїй Ухвалі № 13-у/2006 від 16 листопада 2006 року про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Брюховицької селищної ради міста Львова щодо офіційного тлумачення положень статті 142 Конституції України, статті 149, пункту 12 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України, частини третьої статті 16 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» встановив, що «неоднозначність застосування норми правового акта — це застосування органами державної влади однієї й тієї самої норми правового акта по-різному за однакових обставин». Суд послався на цю правову позицію в Ухвалі про відмову у відкритті конституційного провадження за конституційним зверненням громадянина М. щодо офіційного тлумачення положення абзацу четвертого пункту 2 статті 9 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»².

Причому у цих ухвалах містяться важливі правові позиції, що сприяють глибшому розумінню відповідних правових норм та є орієнтиром для суб'єктів права на конституційне подання та звернення, для інших зацікавлених осіб. Так, у частині п'ятій пункту 4 мотивувальної частини Ухвали Конституційного Суду України

¹ Рішення у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 5, частини третьої статті 9 Закону України «Про ціни і ціноутворення» і розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до закону України «Про ціни і ціноутворення» // Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997–2001 // Відповід. ред. канд. юрид. наук П. Б. Євграфов. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — Книга 2. — с. 24.

² Вісник Конституційного Суду України. — 2007. — № 1. — С. 21–22.

№ 5-у/2000 від 11 січня 2000 року про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадян Огурцової Валентини Єгорівни та Шахматова Петра Миколайовича щодо офіційного тлумачення положень частини четвертої статті 32, статей 40, 55, 64, 124 Конституції України, статті 248³ Цивільного процесуального кодексу України зазначається, що «конституційне звернення про одночасне офіційне тлумачення декількох статей Конституції України та закону України правомірне лише у тому разі, коли ці статті нерозривно пов'язані між собою і мають спільний предмет правового регулювання»¹.

Отже, викладене дає підстави дійти висновку, що в силу визнання певного ступеня обов'язковості правових позицій для самого Конституційного Суду при прийнятті аналогічних рішень та опосередковано для всіх суб'єктів права Конституційному Суду України належить правотворча функція, а його рішення поступово перетворюються на джерело права, що, поза сумнівом, є значним прогресивним чинником для подальшого якісного розвитку конституційного судочинства.

Ці тенденції визнаються й у науковому середовищі. Так, відомі українські науковці — професори Ю. Шемшученко та В. Погорілко — серед функцій Конституційного Суду України виділяють і законодавчу (нормотворчу), яка полягає у негативній нормотворчості та тлумаченні². Хоча слід мати на увазі, що судова правотворчість суттєво відрізняється від нормотворчості, здійснюваної законодавчою та виконавчою владою. З цього приводу суддя Конституційного Суду України В. Бринцев абсолютно влучно зазначає, що треба припинити спроби обґрунтування рішень Суду як класичних нормативно-правових актів, оскільки вони мають зовсім іншу правову природу, відрізняються від класичної правової норми за структурою, механізмом прийняття та набрання чинності, та визнати їх специфічним джерелом права — судовим правом³. І якщо застосування самого терміна може спричинити дискусії, то, безсумнівно, правотворчу функцію Конституційного Суду України заперечити неможливо.

¹ Селіванов А. О. Верховенство права в конституційному правосудді: Аналіз конституційної юрисдикції. — К.: Логос, 2006. — С. 379.

² Шемшученко Ю., Погорілко В. Проблеми функцій Конституційного Суду України // Вісник Конституційного Суду України. — 2002. — № 2. — С. 54–56.

³ Бринцев В. Політико-правовий аналіз ролі Конституційного Суду України у законодавчому процесі // Вісник Конституційного Суду України. — 2007. — № 1. — С. 30.

РЕЦЕНЗІЇ, ВІДГУКИ, КОМЕНТАРІ**Фахове дослідження проблем розвитку сучасного конституціоналізму в Україні**

*Рецензія на науково-практичний посібник Євграфова П. Б.
«Конституція України: коментар змін (2004–2007).
Теоретичні та практичні аспекти»**

О. Скрипнюк,

доктор юридичних наук, професор, академік АПРН України

Нині проблема конституційної реформи, а також дискусії щодо прийняття нових змін до Конституції України (або ж взагалі — ухвалення нової Конституції) можуть без перебільшення бути визначені як домінуючі теми в українському політикумі. З огляду на важливість цих дискусій осторонь проблеми не можуть залишатись науковці. До того ж у сучасних умовах будь-яке змістовне, неупереджене та професійне дослідження процесів конституційного розвитку України є не лише науково значимою подією, а й відіграє роль орієнтира для суспільства в цілому, який дозволяє адекватно зрозуміти суть того, що відбувається у сфері вітчизняного конституційного права, побачити шляхи, якими ця фундаментальна та провідна галузь національної правової системи має розвиватися у найближчому майбутньому.

Саме таким виданням є праця Павла Євграфова, присвячена аналізу конституційних змін, що відбулися в Україні протягом 2004–2007 років. Її автор є не лише відомим в Україні та за її межами дослідником і науковцем, який тривалий час займається фундаментальними теоретичними дослідженнями конституційного права, а й «конституційним практиком», який протягом своєї діяльності на посаді судді Конституційного Суду України не раз доводив, що науково-теоретичні знання є не просто сукупністю абстрактних суджень про ті чи інші інститути конституційного права, а й надійною основою для винесення безпосередніх рішень у конкретних, почасти надзвичайно складних, справах, що розглядаються єдиним органом конституційної юрисдикції.

Дослідження П. Євграфова написане у вигляді коментаря змін до Конституції України, що зафіксовано у назві. Однак подібна, на перший погляд, пропедевтична форма жодною мірою не применшує наукового рівня цього дослідження. Самому коментарю передує змістовна вступна стаття, яка чітко відображає ставлення автора до Конституції як акта найвищої юридичної сили, що за своїм спрямуванням і функціями розрахований на досить тривалий історичний період (стор. 52), та його розуміння ролі, яку відіграє Основний Закон у регулюванні суспільних відносин. У зв'язку з цим не можна не погодитись із важливою тезою,

* *Євграфов П. Б. Конституція України: коментар змін (2004–2007). Теоретичні та практичні аспекти. — К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2007. — 204 с.*

яку від самого початку обґрунтовує автор, щодо неприпустимості застосування до Конституції традиційного оціночного підходу, який зазвичай використовують у разі аналізу звичайних нормативно-правових актів. Як зазначає П. Євграфов, Конституція є такою, якою вона є — з усіма позитивними і негативними рисами. В цьому і полягає її особлива нормативність, стабільність, безперечність додержання закріплених у ній норм. На наше переконання, саме такого розуміння сутності Конституції, її функцій, місії, яку вона покликана реалізувати в процесі розвитку держави і суспільства, часто бракує вітчизняним державним діячам.

Разом з тим автор дослідження висвітлює ряд важливих проблем, що стосуються діяльності Конституційного Суду України. Цей момент також заслуговує на особливу увагу, оскільки починаючи з 2006 року здійснювалися непоодинокі спроби перетворити орган конституційної юрисдикції на інструмент політичної боротьби, обмежити його компетенцію чи навіть заблокувати роботу та вплинути на прийняття рішень. Саме тому П. Євграфов детально розкриває питання визначення повноважень Конституційного Суду України. Слід зауважити, що зазначені проблеми автор аналізує не лише в контексті діяльності Конституційного Суду, а й з позицій системного дослідження його функціонування щодо забезпечення верховенства Конституції, захисту прав і свобод людини і громадянина, гарантування конституційних основ становлення України як демократичної, правової, соціальної держави. Більше того, аналізуючи проблему внесення змін до Конституції, П. Євграфов порушує вельми значуще для процесу демократичного розвитку України питання участі народу в конституційному процесі.

Цікавим «відступом» від класичної форми коментаря можна вважати главу першу дослідження П. Євграфова, адже в ній йдеться не стільки про зміст тих чи інших конституційних норм, скільки про фундаментальні теоретичні проблеми конституційного права (суб'єктів ініціативи внесення змін до Конституції, процедуру попереднього схвалення проектів конституційних змін, особливості внесення змін до окремих розділів Конституції, умови забезпечення стабільності Конституції, роль Конституційного Суду України в процесі внесення змін до Конституції та можливості його впливу на цей процес тощо), які розглядаються на фоні процесу внесення змін до Конституції України.

Тож перед нами — фаховий авторський виклад, в якому теоретико-наукова фундаментальність органічно поєднується зі специфікою конституційної практики. На наше переконання, ця структурна частина роботи дозволяє значно глибше зрозуміти сутність не лише процесу внесення змін до Конституції України, його реалізації та регламентації конституційним законодавством України, а й тих інститутів конституційного права, які дозволяють зберігати динамічну єдність конституційної стабільності з вимогою відповідності Конституції України об'єктивним змінам суспільних відносин.

Глава друга дослідження П. Євграфова (стор. 78–145) присвячена безпосередньо аналізу змін до Конституції України від 8 грудня 2004 року. Автор порушує такі важливі теоретичні питання, як конституційний статус парламенту, статус народних депутатів України, регулювання діяльності Верховної Ради України, визначення повноважень парламенту, конституційна процедура схвалення законів, зміна функцій Рахункової палати України, а також зміна конституційного

статусу Президента України, Кабінету Міністрів України, нові функції органів прокуратури України, зміни у системі місцевого самоврядування. В цій частині дослідження представляє не лише змістовний формально-юридичний виклад нормативних змін до Конституції, а й ретельне доктринальне пояснення того, які наслідки мають зазначені зміни в світлі функціонування системи органів державної влади в цілому, їх взаємодії з суспільством і громадянином. Подібний підхід автора є цілком коректним з огляду на те, що він не прагне звичайного «коментарства», а ставить перед собою значно важливіші та складніші з наукового погляду цілі.

Загалом праця П. Євграфова може бути охарактеризована як лапідарний виклад ряду фундаментальних проблем науки конституційного права, поданий у формі коментаря змін до Конституції України. В цьому її незаперечна значущість та унікальність. Вважаємо, що це дослідження є цінним для науковців та студентів, для тих, кому небайдуже, що нині відбувається в конституційному просторі України, і хто прагне розуміти причини та зміст цих складних і неоднозначних процесів. Хочеться сподіватися, що в найближчому майбутньому ми побачимо нові дослідження цього автора, адже лише чітке усвідомлення того, що таке конституційне право і Конституція України, дозволяє свідомо, а головне коректно, впливати на розвиток конституційного процесу.

Інформація
про використання коштів
Державного бюджету України
у розрізі кодів економічної класифікації
Конституційним Судом України за 2007 рік

Найменування	КЕКВ	Затверджено кошторисом на рік	Виконано за рік
1	2	3	4
Видатки — всього	х	44 243 100	41 125 556
у тому числі:	1 000	41 535 400	38 495 619
Поточні видатки			
Видатки на товари і послуги	1 100	34 744 800	34 410 374
<i>Оплата праці працівників бюджетних установ</i>	1 110	23 360 700	23 335 704
Заробітна плата	1 111	23 036 400	23 011 404
Грошове утримання військовослужбовців	1 112	324 300	324 300
<i>Нарахування на заробітну плату</i>	1 120	6 408 700	6 318 812
<i>Придбання предметів постачання і матеріалів, оплата послуг та інші видатки</i>	1 130	4 268 000	4 089 835
Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	1 131	654 500	644 987
Медикаменти та перев'язувальні матеріали	1 132	—	—
Продукти харчування	1 133	2 000	—
М'який інвентар та обмундирування	1 134	15 000	14 910
Оплата транспортних послуг та утримання транспортних засобів	1 135	1 880 000	1 879 999
Оренда та експлуатаційні послуги	1 136	292 000	283 244
Поточний ремонт обладнання, інвентарю та будівель; технічне обслуговування обладнання	1 137	465 500	434 045
Послуги зв'язку	1 138	437 400	433 956
Оплата інших послуг та інші видатки	1 139	521 600	398 694
<i>Видатки на відрядження</i>	1 140	50 000	39 248
<i>Матеріали, інвентар, будівництво, капітальний ремонт та заходи спеціального призначення, що мають загальнодержавне значення</i>	1 150	—	—
<i>Оплата комунальних послуг та енергоносіїв</i>	1 160	617 400	614 929
Оплата тепlopостачання	1 161	222 800	222 302
Оплата водopостачання і водовідведення	1 162	15 800	15 798
Оплата електроенергії	1 163	297 700	297 111
Оплата природного газу	1 164	—	—
Оплата інших комунальних послуг	1 165	81 100	79 718
Оплата інших енергоносіїв	1 166	—	—
<i>Дослідження і розробки, державні програми</i>	1 170	40 000	11 846

Виплата процентів (доходу) за зобов'язаннями	1 200	—	—
Субсидії і поточні трансферти	1 300	6 790 600	4 085 245
<i>Субсидії та поточні трансферти підприємствам (установам, організаціям)</i>	1 310	—	—
<i>Поточні трансферти органам державного управління інших рівнів</i>	1 320	—	—
<i>Поточні трансферти населенню</i>	1 340	6 790 600	4 085 245
Виплата пенсій і допомоги	1 341	6 450 000	3 860 218
Стипендії	1 342	—	—
Інші поточні трансферти населенню	1 343	340 600	225 027
<i>Поточні трансферти за кордон</i>	1 350	—	—
Капітальні видатки	2 000	2 707 700	2 629 937
Придбання основного капіталу	2 100	2 707 700	2 629 937
<i>Придбання обладнання і предметів довгострокового користування</i>	2 110	1 007 700	938 156
<i>Капітальне будівництво (придбання)</i>	2 120	1 700 000	1 691 781
Будівництво (придбання) житла	2 121	1 700 000	1 691 781
Будівництво (придбання) адміністративних об'єктів	2 122	—	—
Інше будівництво (придбання)	2 123	—	—
<i>Капітальний ремонт, реконструкція та реставрація</i>	2 130	—	—
Створення державних запасів і резервів	2 200	—	—
Придбання землі і матеріальних активів	2 300	—	—

Голова
Конституційного Суду України

А. Стрижак

До уваги шановних авторів!

«Вісник Конституційного Суду України» є офіційним виданням Конституційного Суду України, яке постановою Президії Вищої атестаційної комісії України від 9 червня 1999 року включено до переліку видань, публікації в яких зараховуються у разі захисту дисертації як наукові роботи.

У журналі висвітлюється діяльність Конституційного Суду України; публікуються наукові статті, наукові повідомлення, рецензії, анотації, коментарі тощо.

Нагадуємо, що наукова стаття повинна бути актуальною, мати доктринальний характер з чітко окресленою проблематикою, містити наукові положення, розроблені особисто автором, висновки про наукове та практичне значення наукової розробки.

До статей додається: довідка про автора із зазначенням прізвища, імені та по батькові, вченого ступеня, вченого звання, місця роботи і посади, контактних телефонів, електронної пошти. Примірник рукопису підписує автор.

Разом із рукописом до редакції подається його електронна копія, записана у вигляді окремого електронного документа.

Обсяг наукових статей — 12–15 сторінок, наукового повідомлення — 5–7 сторінок машинописного тексту через півтора інтервала. Шрифт — Times New Roman, розмір шрифту 14. Нумерація виносок — посторінкова.

Редакція залишає за собою право направляти наукові статті й повідомлення на рецензування, редагувати рукопис, скорочувати його, змінювати за погодженням з автором назву статті.

За достовірність фактів, статистичних даних та іншої інформації відповідальність несе автор. Подані матеріали редакція не повертає.

При передруку публікацій іншими виданнями посилання на «Вісник Конституційного Суду України» обов'язкове.

Запрошуємо до співпраці!

Матеріали для публікації надсилайте за адресою:
01033, м. Київ, вул. Жилинська, 14, Конституційний Суд України,
редакційна рада «Вісника Конституційного Суду України»,
тел. 238-11-54

Видавець

Видавничий Дім «Ін Юре»
04107, Київ-107, вул. Багговутівська, 17–21
Тел./факс: (044) 537-51-00, 537-51-01
E-mail: info@inyure.kiev.ua
www.inyure.kiev.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції
Серія ДК № 2191 від 20.05.2005 р.

Над випуском працювали:

Пігнаста К. О.,
Пазенко О. С.,
Лавриненко Л. Г.,
Трач Г. В.,
Карташова О. Р.

Підписано до друку: 23.04.2008.
Формат 70 x 100 ¹/₁₆. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 8,78. Обл. вид. арк. 6,2.
Зам. № 51
Наклад 1115
Ціна договірна

Віддруковано КТ «Київська нотна фабрика»
Україна, м. Київ, вул. Фрунзе, 51а